

SKUTEČNOST

N E Z A V I S L Á R E V U E

Rídí redakční kruh v Paříži a Ženevě — Ročník II. Číslo 5 - 6 květen - červen 1950

O B S A H

Mezi chaosom a autoritou

Jakým právem . . .

Jak bude poražen komunismus

Třetí cesta

Úvod k federalismu

Exil na scestí

Angažovaná literatura II: Pětadvacátá hodina

Politický vývoj současné Anglie

Diskuse a poznámky:

Mravnost a sobectví

Nový literární monopol

Snášlivost k nesnášlivým

O druhém zmatení jazyků

Čs. vysoké školy

Případ Mathiesson

Postřehy — pro a proti

Dopisy

Karol Belák

Ladislav Čerych

Jiří Stejný

Pavel Tigríd

Eugène Caduz

L. David

Stanislav Kubát

H. J. Hájek

Domínik

Pitt

Mark Lennan

D. J.

Irs

P.D.

Ján Zák

INFORMAČNÍ SLUŽBA SKUTEČNOSTI zahájila vydávání bulletinu, určeného čs. novinářům v exilu. Bulletin přináší aktuální zprávy z ČSR, citáty z československých novin a časopisů a komentáře. Chce našim novinářům dodávat materiál a umožnit jim, aby umístili v cizím tisku zprávy a krátké články o situaci v ČSR. Zájemci se mohou obrátit na adresu 143/A Fellows Road, London N. W. 3.

MEZINÁRODNÍ BULLETIN. Skupina Skutečností, která je jádrem nového sdružení *Democratia Militans*, vydala první svazek revue *Democratia Militans* v anglické a německé verzi. Jejím programem je sdružit universalistické demokraty a poskytnout tak základnu ke spolupráci všech lidí, kteří pocítují své demokratické přesvědčení jako základní distinkci před příslušností národní, třídní, stranickou či skupinovou. Všichni, kdo mají možnost umístit mezi svými přáteli anglický bulletin, nechť se obrátí na adresu *International Study Group for World Democracy*, 143 A Fellows Road, London N. W. 3. — Německá verze bude na požádání poslána ze Ženevy. Francouzské vydání připravujeme.

STUDIJNÍ STŘEDISKO v Londýně, o němž jsme přinesli článek v minulém čísle, chce soustředit studijní práce čs. exulantů a koordinovat studium sociálních, filosofických a hospodářských problémů. Podrobný návrh zašle zájemcům o spolupráci H. J. Hájek, Orchard Crescent 28, Edgware - Middx.

Prosíme všechny členáře, kteří zaplatili předplatné jen na půl roku, aby nezapomněli včas poukázat příslušnou částku za druhé pololetí. Toto číslo zasíláme už jen těm členářům, kteří buď předplatné za uplynulý půlrok zaplatili nebo jiným způsobem projevili o »Skutečnost« zájem.

Redakce »Skutečností« je dále ochotna uveřejnit za minimální poplatek inseráty a různá oznámení (zjištění adres a p.). Prosíme všechny zájemce, aby se v této věci obraceli přímo na adresu redakce, C. p. 393, Genève 11. »Skutečnost« je rozepisována do všech zemí a je jediným tištěným časopisem čs. exilu, který vychází pravidelně.

PŘEDPLATNÉ PŮLROČNÉ

Belgie	 70 frs
V. Británie a šterl. oblast	 10 sh
Dánsko	 7 K
Francie	.. 400 frs
Holandsko	.. 6 zl
Kanada	 8 l,5
Německo	 6DM
Norsko	 7 K
Švédsko	 6 K
Švýcarsko	.. 6 frs
USA	 8 l,5

SKUTEČNOST SE PŘEDPLÁCI

ve Velké Británii a v zemích sterlingové oblasti — ve formě nevyplněného a nekržieného *Postal Orderu* na adresu P. H. 143 A, Fellows Road, London NW 3

ve Francii — na c. c. 746.662, Stanislav Kubát, Paris

v Německu — na adr. Boris Pešek, Ludwigsburg, Konto Nr. 54648 *Postleheckamt Stuttgart*

v Kanadě — na konto č. 2487, *Département d'épargne, Banque de Montreal, Napierville, P. Q.*

ve Švýcarsku — na účet I. 6043, Karol Belák - Berger, Genève

v USA — mezinár. převodem nebo bankovkou v dopise na Genève 11, C. p. 393

V zemích, kde není zřízeno šekové konto, vyrovnávejte předplatné bankovkou v dopise nebo 15 mezinárodními odpovědkami.

MEDZI CHAOSOM A AUTORITOU

JE dosť ľudí, ktorí kladú naliehavé otázky »Čo treba robiť?«. Každá odpoveď narazí však hneď veľmi rýchle na sklamané výhrady: »Možno máte pravdu, ale TO SA NEDÁ, niet prostriedkov, niet ľudí, prekážky sú neprekonateľné, čo povie národ, väčšina? ... « Nevie-
me presne, čo treba robiť a pochybujeme, že by to niekto celkom presne vedel, lebo práve
v tom je podstata bolesti: Včerajšie recepty stratili účinnosť, tradičné praktiky sa ocitly v sle-
pej uličke, princípy, ktorým generácie dôverovali, nás neubránili pred lavínou barbar-
stva a nie je ťažké zistiť ich spoluvinu na objavení sa a rozmachu zla. Nevie-
me presne, čo treba robiť, ale jedno vieme pozitívne: Sme prelomovou dobou, kedy staré umrelo, či za-
hnúva a nové sa ťažko rodí; účinné riešenie prinesú tí, ktorí uskutočnia, čo sa dnes »nedá
uskutočniť«; mastičkári, rutinéri a staromilci zostanú na mile za úlohou, pretože to, čo dnes
prežívame, je skutočná kríza, skutočný rozklad, kde sa už nič nedá vychytračiť a vytakti-
zovať, kedy už nebude z čoho urvať si »svoj« diel a nebude pozíc, z ktorých by viedla cesta
k zabezpečenému životu a pokojnej starobe. Čo zbýva, je alebo zánik, alebo poctivé, na ko-
reň vecí idúce riešenie. Ak sa niektorý štát, národ, spoločnosť alebo jedinec cítia bezpeč-
nými niekoľko tisíce kilometrov pred Železnou oponou, je to sebaklam a ilúzia, ktorá bude
potrestaná.

Niet dnes inštalácie, ktorej by sa úloha mohla »postúpiť«, niet mechanizmu, ktorému
by sa problém mohol »predostrieť na vybavenie«. Príčina je jednoduchá: Idey, sociálne pred-
stavy, inštitúcie a organizácie sú prostriedky, ktorými človek obsahuje súčasnú skutočnosť
a prispôsobuje ju svojim potrebám. Akonáhle sa skutočnosť zmenila, včerajšie prostriedky
strácajú účinnosť tým rýchlejšie, čím úpornejšie sa neprimerané predstavy a inštitúcie sna-
žia prežiť, čím viac sa hľadá do pláštika nedotknuteľnosti, a čím viac si bezradný človek vy-
pomáha fetišizmom »posvätných princípov«, ktoré kedysi sám stvoril a nadekrétoval. Nová
skutočnosť medzitým preráža na všetkých stranách a pácha škody, pretože ju nik včas ne-
predvídal. Nepredvídané sa stáva pravidlom a normálne výnimkou; vyšľapané a osvedče-
né cestičky vedú zrazu na popravište alebo doexilu; včerajší vládovia sa bezmocne tackajú
na »javišti dejín«; zrazu niet zodpovedných ani vinných, ale iba obete; v koncoch sú všet-
ky koncepcie, orientácie, politiky, taktiky a izmy; niet víťazov a všetci sú porazení. Nein-
tervencionisti z roku 1917 uvrhli desiatky miliónov ľudí do otroctva; mníchovská mierová
politika vyústila v totálnu vojnu; kronštatskí námorníci, ktorí postavili na nohy Lenina, na
jeho rozkaz za dva roky vykrvácali; muž, ktorý vtedy »zachránil« revolúciu, vyslúžil si
exil a guľku v Mexiku; Beckovo nadbiehanie Hitlerovi prineslo Poľsku presne tú odmenu
ako Československu Benešova vernosť Západu; Petkov umrel preto, že nebol komunistom,

Rajk a spol. preto, že nimi boli; víťazné Poľsko je rovnako »víťazné« ako porazené Maďarsko; podivne umrel Sikorski, ktorý nekolaboroval, Petain, ktorého prípad je sporný, dostal doživotný žalár, ale Caudillo ďalej »vedie« a homo novus Malan vynáša v Južnej Afrike rasové zákony, tentokrát v mene demokracie... Od Hitlera cez Lavala, Tisu, Dariana, Kostova, Dimitrova, Rajka až po Maniu, Kovácsa, Petkova, Jána Masaryka a Beneša, neprehľadný rad »veľkých« i veľkých, gangstrov i slušných, demokratov i nedemokratov, celá škála osobných kvalít, koncepcií a ideologických odtienkov, celkom nesúrodá spoločnosť, ktorú nespojuje nič okrem spoločného osudu: všetci boli ním rozdrtení. A všetci boli svojim spôsobom nevinní, tí jedni boli psychopati, o ktorých sa mala postarať spoločnosť, tí druhí z najrôznejších príčin nestačili, nevedeli, alebo nemohli. Nie je treba sa obmedzovať na hrdinov tragédie; pod »kolesami osudu« sa zmietajú milióny štatistov, tých, čo bránili len svoju zahrádku a nestarali sa o slobodu, aby napokon stratili jedno i druhé... História posledných desaťročí skytá zvláštny pohľad: Vývin akoby poprel každé racionálne schéma, každé logické korýtko a valil sa pomimo ľudskej vôle, vplyvu a výpočtu.

Inštitúcie a princípy, ktoré podnes poskytovaly človekovi pevnú pôdu pod nohami, bázu a metódu, ktoré mu pomáhali a pracovali takrečeno za neho, ktoré bolo treba iba aplikovať mechanizmus, ktorý voľakedy stačilo uviesť do chodu, aby riešenie a odpoveď vypadly ako balíček čokolády z automatu, ten mechanizmus je dnes ochromený. Po stáročia vládli svetu rôzne princípy; nik nemohol ísť proti nim a i tá najkrajnejšia vôľa mala v nich svoje hranice. Cesty národov a jednotlivcov sa diametrálne nerozhádzaly, pretože vládnuca spoločnosť európska mala jednotnú a spoločnú ákladňu metafyzickú. Inštitúcie žily, pretože odpovedali viac-menej primerane aktuálnym ľudským potrebám i objektívnej skutočnosti a bezpečne kotvily v oblasti citov a vier, berúc do úvahy autoritu i etos. »Kto dnes vládne svetu?«, pýtá sa v 'Zbúre davov' Ortega y Gasset a odpovedá: Dav, beztvorá masa, sám princíp nevlády, neporiadku a nestálosti. Možno odpovedať i takto: Nik nevládne, nik nenesie zodpovednosť; preto je dnes »možné všetko«, i zničenie sveta. Svetovláda, tá vonkajšia, markantná v guľometoch a delách, i tá neviditeľná v ľudských hlavách, nejestvuje. Nastala éra uchvatiteľov a nahej vôle k moci. Nekvalifikovaní a diskvalifikovaní, natierači, stolári, vykorenenci a psychopati robia dejiny.

»Každá spoločenská predstava a ideál«, hovorí spomínaný španielsky mysliteľ vo svojom skvelom essayi 'Intelektuál a ten druhý', »vznikla raz z vôle silnej osobnosti. Keď však tento jedinec pomíne, forma, ktorú vytvoril sa pozvoľna mení v kliše a obsah, svojho času živý a osudový, pomaly vyprcháva«. Domnievame sa, že táto analýza sociálne-etického princípu je správna. Myslíme, že naozaj každý princíp, ktorý normuje ľudské vzťahy, akokoľvek se časom »zinsťitucionalizuje« a zobjektivizuje, bol na počiatku výsledkom ľudského »Chcem!«, aktom vôle, odpoveďou na výzvu prostredia. A domnievame sa tiež, že zo žiadnej krízy inštitúcií a vier nevedie iná cesta než zase mravné a inteligentné »Chceme!«... Niet inej metódy, akonáhle sa zosunuli kritéria hodnôt, akonáhle mnohosť a spornosť názorov nepramenia v nedostatkoch argumentácie samej, ale naopak, keď argument je bezmocný pre mnohosť a protikladnosť kritérií. V tejto chvíli sa vracajú princípy odkiaľ vyšli: Do rúk človeka. Musia byť nanovo pritesané na novú skutočnosť, vybojované trebárs (a najčastejšie) proti väčšine a nadané fluidom objektívnej hodnoty. Domnievame sa, že

táto situácia nastala, alebo nastáva, dnes: Staré princípy spoločenské nás doniesly ako-tak na okraj starej skutočnosti a doslúžily. Ďalšiu prácu musí už vykonať človek sám: Vyskúšané chodníčky končia, je nutné sostúpiť s koníka a peši, bez sprievodcov, na vlastné riziko preskúmať nový neznámy terén. Bez metafor: ocitáme sa pred úlohami, ktoré musia byť vyriešené, ak nemá civilizácia zaniknúť a prostriedky, ktoré máme po ruke, sú situácii primerané práve tak málo, ako málo je na úrovni nových úloh vedomie väčšinového človeka a všetky izmy. Čo nám hovoria všetky tie »riešenia«? Čo mi hovorí občiansky blok, socializmus alebo Zelená internacionála, keď ide o problém modernej totality? Čo mi hovorí »Oslobodenie národov za Železnou oponou«, keď viem, že bez múdrej autority zvonku — ktorej zatiaľ niet — ,by tá sloboda veľmi rýchle dodýchala? Čo mi hovorí vôbec »Sloboda národa«, keď viem, že je to iba prostriedok, a že sú vyššie veci, ako je národ? Alebo mám koketovať s európskou myšlienkou ako ministri a poslanci, ktorí zo Štrasbourgu ujdú, akonáhle budú v sádzke ich kreslá alebo »nezadateľné« práva ich národa? Alebo si mám vytiahnuť na komunizmus a znárodnenie Pána Boha, v ktorého najsilnejšie »veria« expolitíkovia, zatiaľ čo tí druhí len v nedeľu? Alebo mám zaklínať demokraciu, keď je nad slnko jasnejšie, že fašizmus bol vždy a komunizmus je miestami »fudovejší«? Mám sa vrhnúť do náručia väčšiny a hlasovať s ňou, keď viem, že to dnes už nepomáha? Alebo sa mám sveriť na strýčka z Ameriky, ktorý má moc, peniaze, ale zato i poriadnu dávku detinskej naivnosti?

Šesť vynikajúcich komunistických konvertitov, medzi nimi Gide, Köstler, Sillone, vydalo spoločnú prácu »The God that failed«. Ten boh, to bol komunistický sen, z ktorého sa napokon vyklula brutálna sovietska realita. Nuže, zdá sa, že tých bohov, z ktorých sa napokon vyklul moloch, ktorí sklamali a sa rozpadli, je oveľa viac. Je ich celý rad, celá seria prázdnych foriem, mŕtvych mythov, v mene ktorých ľudia ešte včera umierali a sa obetovali. Kde sa podel ľud, ten dobrý, múdry, zodpovedný anonym? Alebo národ, kto ho ešte rozpozná v prestrojení hákových, šípových a iných krížov alebo za hradbami politických strán, blokov, ideológií a dielčích, svrchovaných zájmov? Alebo demokracia — väčšina demokratov už nevie, čo to je. A náboženstvo, ak žije ešte skutočne v ľudských hlavách, koľko je tých, ktorí to s ním myslia vážne, t. j. žijú a jedajú v shode s predstavou, že dobro, láska a spravodnosť sú v ráde sveta?

»Máme hotový systém«, povedal mi istý známy, »teraz len rozmýšľame, čo dáme navrch, som za to, aby to bol Boh«. »Torta je hotová«, povedala by kuchárka, »len navrch ešte kúšтик majonézy, aby to bolo v poriadku. . .« Nejde to takto a nepôjde. »Navrch« tento raz »nepride« Boh ani národ, štát, ľud a nič podobného; tak ľahco sa tentokrát z aféry nevytiahneme.

Nie je možné už predstierať hodnoty, ktoré prestaly byť hodnotami v ľudskom vedomí; všetky pevné body včerajška sú v pohybe; každý princíp včerajška, mechanicky aplikovaný na dnešok, zostane bez účinku, poľažne iba podporí chaos. V prosperujúcich dobách princípy vládnu a človek asistuje; v krízach sa pomer obracia: princíp sa vracia k človeku a niet potom inej možnosti naďať ho etickou hodnotou a objektívnym charakterom, ako práve vykúpiť ho nanovo prácou a obetami, obrazne rečeno: postaviť sa predeň a brániť ho vlastnými rukami. Sám o sebe je každý princíp sociálne-etický bezmocný a mŕtvý, čo nazývame jeho výškou, platnosťou a pravosťou, to je reflex hrdinského života, ktorý ho kedysi stvo-

ril, prebojoval a posvätil totálnym, nekompromisným príkladom. Všetky naše viery sú odleskom vier silnejších a pravejších. Nepomôže nám dnes Boh, národ, demokracia, ľud . . . ale ľudia, ktorí tieto alebo iné pojmy urobia reálnymi hodnotami, pociťovanými ako také. Opakujem, niet tu inej metódy ako celoživotný príklad. Možno sa mi namietne, že vyžadujem svätcov a neskutočniteľné. Skutočne, o toto v zásade ide. Formy sú prázdne, živý obsah a spontánna hodnota z nich vyprehaly; princípy, ktoré neviditeľne vládly a »pracovali« za človeka — zatiaľ čo tento iba v úradných hodinách — sú paralyzované; prišla doba, kedy zodpovedný jedinec bude musieť sobrať svoj osud do vlastných rúk, kedy bude musieť viac a viac chcieť a jednať, než vyjednávať, presvedčovať a diskutovať.

Prečo píšem tieto riadky, abstraktné a dosť nezábavné, keď treba »iba« poraziť komunizmus a vrátiť potom všetko k starému? To »iba« je totiž sebaklam, za ním je spústa predpokladov, ktoré zatiaľ nejestvujú. Čím vlastne chceme poraziť komunizmus, kde je reálna sila, ktorá by skutočne chcela bojovať nie len sa prizerať alebo eventuálne financovať? Kto je morálne a materiálne pripravený? Jestvuje vôbec nejaký konštruktívny antikomunizmus, spoločný plán a demokratická jednota? Musíme si pokladať za úspech, že francúzski robotníci vylodili vojnový materiál, a to je asi celá situácia v kostke. Sovietsky obor má síce hlinené nohy, ale tie sily, ktoré sú k dispozícii, beznádejná trieda politických strán, žabomyších záujmových blokov, rozpadlých vier a rozložených národov, mu ich nepodrazia. Nejde o to »len« poraziť komunizmus; aby tento projekt nezostal bezkrvným postulátom, je nutné, aby praví, t. j. nadnárodní, nadstranníckí, univerzalistickí demokrati dobili vopred ten neorganický spletenec kolektivistických, prírodných, slobodárskych a rovnostárskych mytlov, ktoré zo zvyku a nedorozumenia nazývame demokraciou.

Zhruba ide asi o toto: Demokrat musí domyslieť svoje princípy do posledných dôsledkov, to znamená k demokratickej suverénite, demokratickému »národu« a k svetovej »strane«; musí poznať, že jeho systém je len potiaľ produktívny, prirodzený, ľudový a väčšinový, pokiaľ ho demokratická menšina primeranými prostriedkami podporuje. V Československu v rokoch 1945 - 1948 znamenali tieto primerané prostriedky sprisahanie v armáde a v policii, vyzbrojenie spoľahlivého občianstva a preventívny puč; vo väčšine slobodných zemí nie je situácia iná. Tridsať percent Francúzov a Talianov čaká na Červenú armádu - Osloboditeľku; prečo zapierať, že bude nutné hnať ich do ohňa automatmi, tak ako pôjdu nešťastní demokrati zpoza Zeleznej opony? A nejde len o tento krajný prípad.

Zijeme v »ére vojen a revolúcií«. V tomto bode mal Lenin pravdu. Zijeme v ére násilia, pretože automatický chod a platnosť princípov — fakt, ktorý individuum pociťuje ako slobodu — už nejestvujú; staré inštitúcie šité na včerajšiu skutočnosť, sú nutne neprimerané novej; staré princípy sociálne - etické sa kompromitovaly jednak nevernosťou svojich nositeľov, jednak svojou neúčinnosťou. Ako mám preradzovať humanitu tam, kde je prázdny zvukom? Ako má pracovať trebárs nórsky národohospodár, jestliže mu všetky výpočty rozvráti kríza vo Francii? Ako mám byť na úrovni dnes už objektívne podstatnej reality nadnárodnej, jestliže vedomie človeka zostalo pozadu a všetky medzinárodné inštitúcie, ktoré sú jedine povolané zabrániť katastrofe, živoría v tieni národných suverénit? Ako mám uskutočňovať demokraciu na Ukrajine, keď je nanajvýš pravdepodobné, že tí druhí ma prehlasujú? Ako mám riešiť sociálnu otázku, keď sa domnievam, že

riešenie je nakoniec vo veci tak neurčitej, nepríťažlivej a kompromitovanej, ako je solidarita, cit spravodlivosti a láska k bližnému? Ako mám presvedčiť tých, čo robia len obchody, že sa budú tešiť svojim yachtám a vilám iba tak dlho, kým i tí druhí nezatúžia vlastníť proti všetkým a za každú cenu? . . .

Ako každá éra násilia, ani tá dnešná neprináša inej alternatívy než »Chaos alebo autorita«. Nejde myslím, o boj násilia a slobody; dnes sú tieto dve sily - akofvek je to paradoxné — prakticky skôr spojencami. Všetky tieslobody, z ktorých vymizla zodpovednosť a zostalo len právo, sloboda národná, podnikateľská, stávková, právo »robiť si čo chceme«, právo na nezodpovednosť, zoslabujú demokraciu, vytvárajú predpoklady pre tých, ktorých jediným podmetom je vôľa k moci, a pomáhajú konzervovať presne to, čo treba nahradiť alebo zmeniť, základy spoločenskej organizácie. V každej prelomovej dobe úlohy, ktoré treba uskutočniť, ďaleko presahujú chápanie, obrazotvornosť a schopnosti väčšinového človeka a môžu byť realizované iba menšinou. Riziko, ktoré nutne vyplýva z každého menšinového aktu a jednostranného rozhodnutia, je v danom prípade menšie ako sloboda nekompetentných a nevidomých. O čo dnes ide, je postavenie inteligentnej autority, ktorá by poskytla bázu pre produktívnu slobodu zajtrajška.

»Jestliže sa nedostavia celkom nepredvídané udalosti, tak pred uplynutím tohoto storočia alebo prestane ľudský život na našej planéte, alebo sa jej zdecimované obyvateľstvo vráti do barbarstva, alebo bude svet spojený pod jedinou vládou, ktorá bude mať monopol pre všetky dôležitejšie vojnové zbrane . . . Mali by sme sa podľa môjho názoru prepracovať k poznaniu, že svetová vláda musí byť vynútená mocou . . .«, hovorí Bertrand Russel. A toto je asi jadro veci. Nie možné už čakať, kým veci a ľudia dozrejú, kde nestačí dobrovoľný súhlas, musí v určitých prípadoch zasiahnuť moc a nátlak.

Vieme, aké sú tieto prostriedky cíteniu bežného demokrata cudzie a poznáme námietky, ktoré sa vynoria: To chce predsa komunisti! To je znásilňovanie! Tá moc sa zkorumpuje! Kde vemaete autoritu, keď nie z ľudu a väčšiny? . . . Po generácie bola neposlušnosť jednou z prvých čností demokrata, nedôvera k moci, štátu a každej autorite bola dlho podstatou demokratického presvedčenia, všetky demokratické koncepcie boli zajedno v tom, že najlepším opatrením pre bezpečnosť slobody je rozkúskovanie moci. Nedôvera k človeku, k inteligentnému duchu a svedomiu je u samých koreňov systému, ktorý nemá vlastne inej funkcie ako práve ich tvorbu a aplikáciu, fakt rovnako paradoxný ako typický. Táto mentalita liberálneho demokrata, akofvek je pochopiteľná v podmienkach minulosti, nie je dnes pre demokraciu menším nebezpečenstvom ako samotná existencia Sovietskeho svazu a jeho platých kolón. Pod jej ochranným krídlom vyrástol Hitler i Stalin a celá plejáda menších. Jej vinou nevie demokracia stále stiahnuť dôsledky z krízy svojich princípov a »priložiť na váhy meč« tam, kde je to nutné. Všetko nasvedčuje tomu, že táto nutnosť, markantná dnes vo svetovej politike, v najbližších rokoch prenikne do všetkých pórov a najspodnejších polôh verejného života. Mocenské riešenie je proste našej spoločnosti a jej problémom immanentné; príčin je veľa, spomeniem len ich výslednicu: Nedeliteľný svet bol technikou sjednotený proti svojej vôli a v dobe, kedy dezintegrácia západnej spoločnosti rýchle pokračuje; »nedeliteľný svet« je takto shlukom a mozaikou rôznych kultúr, tradícií, vier, strán, zájmov, ktoré sú príliš rôznorodé, aby mohli byť uvedené na spoločného menovateľa

iba tradičními prostředky diskúzie a dohody. Dezintegrácia západnej spoločnosti práve v dobe, kedy sa jej jednota kladie ako podmienka jej existence, si vynúti aplikáciu moci i vo vnútri evropských sociálnych útvaroch. Je nutné, aby demokracia s týmito faktami počítala.

Po generácie sa demokrat pohodlne vrazil s vývinom, princípami, väčšinou, stranami. Dnes je opäť sám a všetka zodpovednosť sa sosunula na jeho plecia. Nezbyva mu nič iného než odvážne vsadiť na vlastné svedomie a preniesť naň ťažisko istoty i prameň autority. Musíme hľadať a zo všetkých síl podporovať ľudí, pre ktorých je mravný motív dostatočným popudom jednania, ktorí sa neskrývajú za »objektívitu« a budú mať odvahu predstúpiť pred zmätené davы i rozvrátených intelektuálov s kategorickým: »Toto je váš pravý záujem! Toto je pravda, spravodlivosť, humanita, demokracia. . . !«

»Veď tak hovoril i Hitler . . . To je násilie. . . !«, volá liberálny demokrat. Naša odpoveď bude stručná: »Veríme v mravné svedomie a inteligentného ducha«.

Karol Belák

JAKÝM PRÁVEM...

SVOU výzvou k vytvoreniu komise pro zjišťování podmínek v sovětských koncentračních táborech se dopouštíte porušení zásady, že každý má nejprve zamést před vlastním prahem...« (Sartre a Claude Bourdet v kritice Roussetova apelu).

»Odjíždím do Moskvy, abych přispěl k porozumění mezi národy — je nutno zastavit *všestranné* zbrojení . . . « Trygve Lie před odjezdem do SSSR)

»*Jakým právem* mluvíme o demokracii a svobodě a odsuzujeme komunismus, existuje-li na Západě diskriminace černochů, Francovo Španělsko nebo rasové zákony Jižní Afriky; povinností intelektuála je být objektivní, nedat se unést, hledat pravdu, padni, komu padni . . . « (z dopisu intelektuála).

Otázka »Jakým právem?«, která byla kdysi otázkou nejčistšího lidského svědomí, se stala projevem nemohoucnosti, argumentem, stavěným proti jakémukoliv zásahu se strany demokracie vůči jejím nepřítelům. Snad by stačilo, aby chom poukázali na skutečnost, že její důsledné kladení nás přivádí k paradox-

ni situaci, ve které jsme neschopni zasáhnout proti deportování milionů zajatců či vězňů jen proto, že v státě Mississippi byl lynčován černoch. Bohužel její objevení má příčiny hlubší. »Jakým právem« je jen domyšlením postulátu »Je nutno být objektivní«. Nejde o hájení Francova režimu nebo rasových diskriminací, nejde o touhu zavrhnout objektivitu ve prospěch laciného dogmatismu. Hledání objektivitы ztratilo totiž svůj původní smysl. To, co bychom snad mohli nazvat »krisí objektivitы« začalo ovšem mnohem dříve než na Jaltě nebo s podepsáním Charty spojených národů: s pádem absolutních a konstantních hodnot a nastolením t. zv. dynamismu ve filosofii devatenáctého a dvacátého století (viz knihu Juliána Benda: *De quelques constantes dans la vie humaine*, Paris 19..), s atomisací individuálního života, s povýšením *formy* na jediné kritérium uměl. hodnoty. Nová tvář pojmu *objektivitы* se však nejkonkretněji projevila v diskusích s komunisty: »Co je svoboda? Nikdo není svobodný, svobodné jsou jen opice, které skáčou po stromech

(Mukařovský). I v Americe se musí lidé zastavit, přecházejí-li ulici a svítí-li červená atd.«

Ovšem, že si komunisté tyto otázky sami nekladli ani se neptali »Jakým právem«, tím důsledněji se však snažili »být objektivní« jejich partneři v diskusi — nekomunističtí intelektuálové. Dovedli — a snad většina z nás — strávit dny a noci, vyplnit revue a deníky argumentací bez konce, počínaje rozhořem a doslovným rozebíráním základních pojmů až po otázku černochů. A zdá se, že tato diskuse pokračuje.

Především se strany západních intelektuálů, kteří v mnoha případech jsou protitotalitní (a intelektuální v pravém slova smyslu) jen potud, pokud tím jejich osobnost vystoupí do popředí, které však jakýkoliv zásah proti totalitě přiměje k tomu, aby s pathetickým sebevědomím dali ve své revui na jevo své opovržení někým, kdo se odvažuje dokonce jednat (neboť poslání intelektuálů je toliko »rozebírat«). To je případ Sartrův. Tragičtější ve svých přímých důsledcích je však situace mezi západními politiky, hlavně na poli Spojených národů. Cesta Trygve Lieho či Gunara Myrdala do Moskvy nejen že je bezcenná, je také výsměchem jakémukoli pocitu pro spravedlnost, je trapným přiznáním, že dnešní demokracii nezáleží na hodnotách, v jejichž znamení se zrodila: na lidské důstojnosti, na zásadě žít svůj život v souhlase se svým svědomím (bez ohledu na jejich eventuální dobrou vůli nebo nevědomost o skutečné podstatě komunismu). Ve styku s jednotlivci platí ještě občas zásada, že jakékoliv jednání s člověkem, o kterém předem bezpečně vím, že mě chce okrást a při nejbližší vhodné příležitosti »odstranit«, je nesmyslné. Bohužel tato zásada neplatí již ve styku se stranami nebo národy. U manažerů dnešní mezinárodní politiky nevyžadujeme už ani ohled na morální principy, na skutečnost, že i vyjednávání s někým, kdo se dopustil zločinu na jiných než na straně vyjednávající, je nemravné. Dovoláváme se jen sebemenšího smyslu

pro účelnost. Obáváme se, že jim nemůžeme vytknout, že nedbají masových deportací a velkovýroby koncentračních táborů, divíme se jen neprozřetelnosti obchodníků, kteří nedbají jak počinání, tak slovy svého partnera, který si považuje za čest prohlásit, že systém koncentračních táborů rozšíří na celý svět.

I kdyby v západním světě bylo desetkrát více nespravedlností, nedají se nikdy srovnávat s nespravedlnostmi stalinského systému. Ne pro rozdíl v kvantitě, ale pro rozdíl v jejich esenci. V prvním případě jde o *závadu* . . i když se vyskytuje sebe častěji, třeba tak často, že znemožňuje a přetváří chod celého systému, o *závadu*, jejíž odstranění je možné už proto, že její existenci je možno konstatovat jako *závadu*. V druhém případě však nejde vůbec o *závadu*, nýbrž o *náplň* režimu. Koncentrační tábory, deportace, vyhlazení nejsou nedostatky komunismu (jak se mylně domnívala celá řada západních vědců a spisovatelů v třicátých letech tohoto století), nýbrž jeho esenci. Je veliký rozdíl mezi »konat zlo« a »vyznávat dobro« a mezi »konat zlo« a »vyznávat zlo«.

Objektivita, stejně jako právo, samy o sobě vůbec neexistují nebo nemají smysl. Jejich existence a funkce jsou vždy podřízeny kategoriím vyšším: přirozenému právu, svědomí, náboženství, nebo jen politickému účelu či moci. Všichni, kteří se pozastavují nad počináním signatářů smluv se Stalinem, podřizují je při nejmenším zákonům přirozeného práva nebo svědomí; komunisté je podřizují politickému cíli: nabytí totální moci. Je však ještě jedna možnost: nepodřizovat právo nebo objektivitu vůbec ničemu. Být objektivní pro objektivitu (je pravda, že v Rusku bylo zahubeno několik milionů lidí, je však také pravda, že Rusové vyrobili několik milionů traktorů — v zájmu objektivity je nutno toto zdůraznit) nebo volat bez ustání »Jakým právem«. Bez ustání proto, že v rovině práva samotného nelze nalézt odpověď a neexistuje-li již jiná rovina, pak je odpověď vyloučena. Pak je možno bez

ustání a marně hledat právní nárok na to, proč chci, aby byl komunismus zničen, proč chci, aby demokracie zvítězila, proč připustím ke slovu toho a ne onoho.

Otázka »Jakým právem« je možno i obrátit. »Jakým právem vylučujete ne-

přítele demokracie ze spolupráce«, táže se demokrata francouzský intelektuál či sekční šéf Spojených národů. »Jakým právem s ním chcete spolupracovat«, táže se jich demokratických členů.

Ladislav Čerych

JAK BUDE PORAŽEN KOMUNISMUS

VAmericě vyšla kniha, která v podstatě říká: »Třetí světová válka je v proudě; a západní demokracie jsou zatím prohrávající stranou, především proto, že odmítají vzít tento fakt existující války na vědomí.« A po tomto zjištění, tak těžko stravitelném pro většinu Američanů (a nejen Američanů), činí krok kupředu: podává promyšlený a přesvědčivými argumenty podložený program, jak změnit tuto situaci a obrátit nepřítele, světový komunismus, na ústup bez jediného výstřelu. Nic více a nic méně.

Kniha má název »Nadcházející porážka komunismu« (The Coming Defeat of Communism, John Day Company, New York, 1950); napsal ji James Burnham, pětáctýletý profesor filosofie na newyorské universitě, autor několika pronikavých politických a národohospodářských studií, kdysi stoupenec krajní levice, který se radikálně rozešel s marxismem na začátku druhé světové války.

Člověku, který měl příležitost poznat zblízka praksi dnešního komunismu, nepřinese kniha žádná senační odhalení. Dokonce se senačnosti záměrně vyhýbá; předkládá své argumenty a závěry chladně a střízlivě, s přesnou logikou prosté matematické formule, i když místy dovede skoro vzrušit pronikavostí pohledu naléhavostí a vystižením problému, před nímž stojíme.

»Nadcházející porážka komunismu« podává pozoruhodný, výrazně informovaný a pádný rozbor současné situace; a nadto je to první konkrétní, důsledný a cílevědomý plán organizace a řízení boje proti světovému komunismu. Je mož-

no polemizovat o některých základních premisách, z nichž Burnham vychází, a je možno polemizovat o jeho závěrech (taková polemika se také už několik týdnů vede v americkém tisku a rozhlase). Ale je to kniha, která každou stránkou, každou větou hovoří pádně k věci. Proto myslím, že je užitečné seznámit s ní čtenáře »Skutečnosti«. (Následující stať chce být jen referátem, ne komentářem nebo kritikou; tlumočí jen názory, obsažené v Burnhamově knize.)

ANALYSA. »Světová politika je dnes, a tak dlouho dokud otázka nebude vyřešena, bitevním polem mezi Spojenými státy jakožto představitelem západní civilizace na jedné straně a komunismem, jehož základnou je Sovětský svaz, na straně druhé. Každá jiná událost ve světové politice má historický význam jenom ve vztahu k tomuto rozhodujícímu boji.« O pozitivním zisku pro demokracie lze tudíž mluvit jen tehdy, nastane-li změna v rovnováze světové moci, třeba nepatrná, ve prospěch Spojených států a *proti* Sovětskému svazu.

S tohoto hlediska soudí Burnham současnou politiku Spojených států a západních demokracií; a shledává, že je nepostačující, i když se snad v zásadě ubírá správným směrem. »Zadržení postupu komunismu« (»containment«), což bylo až dosud oficiální směrnicí americké zahraniční politiky, není cílem; jediným možným cílem za dané situace je *zničení* komunismu. K dosažení takového cíle není dnešní americká politika dost soustředěná, je příliš úzká a hlavně příliš defenzivní.

Klasická Clausewitzova koncepce, že »váleka je jen pokračováním politiky jinými prostředky«, dnes neobstojí, praví Burnham. »Abychom zůstali v kontaktu s dnešními fakty, musíme ji zrevidovat a dovést o krok dál. V dnešní době, z části v důsledku všeobecného sociálního a technického vývoje a z části dílem záměrného plánu totalitních hnutí, rozdíl mezi pojmy 'vojenský' a 'civilní' je zamlžen. Demarkační čára mezi 'mírem' a 'válkou' zmizela.« Představa, že válka začíná v den a hodinu, kdy je »vyhlášena« a končí podepsáním příměří, dnes neplatí.

Třetí světová válka, prohlašuje Burnham, ve skutečnosti začala na jaře 1944, kdy se komunistické vedení, přesvědčené již o nevyhnutelnosti Hitlerovy porážky, rozhodlo »přikročit k další fázi v bitvě o komunistickou světovládu — k souboji se Spojenými státy a jejich nekomunistickými spojenci«. Přijmeme-li tuto these, pak vše, co se stalo od té doby — změna komunistické taktiky a strategie na balkánském bojišti a v Evropě, Jalta, poválečné konference a vývoj poměru mezi Ruskem a ostatním světem — se ukáže v novém světle a dává tušit novou logiku.

»Ponechávám komunisté vědí, že jsou ve válce, jsou připraveni použít a užívají všech účinných prostředků k dosažení vítězství . . . kdežto my, domnívající se žít v míru, nejsme připraveni použít takových prostředků a neužíváme jich. Jedině komunistická doktrína a praxe plně přijímá současnou skutečnost.«

Komunisté jdou vědomě a bez zastávky za svým světovládným cílem již od založení Třetí internacionály v roce 1903; již od té doby, držíce se Leninova plánu, pracují jako železná vojenská organizace, nezastávající se před ničím. Neštítí se lži, úskoků, podvodů a násilí, mohou-li se tím byt i jen o krůček přiblížit k cíli. Mezi jejich zbraně patří využívání dělnického hnutí, »obchvat zezadu«, infiltrace, psychologická válka, odboj, pátá kolona, vyvolávání v život »jednotných front« s nekomunisty a jejich obracení v poslušné nástroje (tím, čemu se v dia-

lekticko-materialistickém žargonu říká »využívání rozporů v táboře nepřítel«) atd. Komunismus ovšem také užívá ideí a ideálů, ale stejným způsobem jako užívá pušek a letadel — jako zbraní k dosažení cíle; jejich specifickým úkolem je vojenská operace — »dobyť mysli nepřítel«.

Komunismus není *vůlečné* vojenskou silou, je také složitým sociálním hnutím a krajně orthodoxním náboženstvím, ale v analýze dnešní situace očima nekomunistického světa je vojenskou silou *přede vším*. Jestliže tedy komunismus jako bojující strana vede válku všemi těmito netradičními prostředky, je jasné, že druhá bojující strana musí od základu zrevidovat celou svou taktiku, strategii a všeobecné plánování, dosud založené na tradičním pojetí války.

Vojenské plánování ve Spojených státech zdá se být založeno na dvou základních předpokladech: 1. Třetí válka světová je možná; přijde-li, bude se v zásadě podobat válkám minulých generací a bude se od nich lišit jen rozsahem a tím, že bude použito nových, mnohem ničivějších zbraní a nového taktického postupu. 2. Válka začne jednoho určitého dne v budoucnosti; od tohoto okamžiku bude válka; až do tohoto okamžiku bude mír.

Tyto předpoklady, praví Burnham, jsou nejen naprosto mylné, ale také nebezpečné. »Třetí světová válka není věcí budoucnosti, nýbrž přítomnosti; už existuje . . . A není to konvenční, formální válka, válka organizovaných, koncentrovaných armád, vrhajících se jedna na druhou v totálním ozbrojeném konfliktu (ačkoliv toto může nastat jako pozdější fáze současné války), nýbrž druh války, pro jaký nemáme jména — politická, podkopná, ideologická, náboženská, hospodářská, odbojová, partyzánská, sabotážní válka, jakož i otevřená válka zbraní. . . Tradiční, konvenční válka, s jakou počítá nynější válečné plánování Spojených států, nemusí nikdy nastat. Mohou-li komunisté dosáhnout svého světovládného cíle bez konvenční války, proč by ji

začínali? Spojené státy, připravující se na konvenční válku, která možná nepřijde... prohrávají mezitím skutečnou válku, která už je v proudu; vydávají se v nebezpečí, že budou poraženy dříve než si plně uvědomí, že boj začal.

Nebezpečí těchto předpokladů spočívá v tom, že činí totální ozbrojený konflikt prakticky nevyhnutelným; neboť komunisté budou pokračovat ve své neformální válce, kterou současná politika Západu nemůže zastavit, tak dlouho, až Spojené státy jednoho dne shledají, že jim zbývá už jen sáhnout k formální válce zbraní, chtějí-li se zachovat při životě. —

V tradičním pojetí války byl vlastní cíl vojenského plánování prostý a jasný — zničení ozbrojených sil nepřítele; a jeho splnění bylo svěřeno jedné složce společnosti — armádě. Dnes však, připomíná Burnham, jsou vojenské, politické a sociální cíle vedení války tak úzce spjaty a tak na sobě závislé, že nelze celé válečné plánování zaměřit k takovému omezenému úseku a svěřit jeho provedení jediné složce společnosti. Naopak, mohou nastat okolnosti, za nichž lze vojenského cíle dosáhnout prostředky, jež se tradičně považují za nevojenské. To platí zejména v tom případě, kdy formální armáda, kterou protivník může postavit je jen jednou z četných zbraní, jimiž bojuje, nástrojem, který je sám o sobě, bez řídicího vlivu (politického vedení komunistické strany) bezmocný. Zničení rudé armády může nesporně znamenat faktický a vítězný konec války; ale jen tehdy, bude-li mu předcházet, nebo alespoň kráčet s ním ruku v ruce, ochromení vlastního nepřítele — komunistické strany, její organizace, výkonné moci a pseudo-ideové struktury a paralysování všech zdrojů, z nichž by mohla čerpat novou sílu.

Formální válka zbraní je snad dokonce nevyhnutelná za všech okolností. Ale Burnham je přesvědčen, že svobodný svět má stále ještě možnost jí předejít. Může však této možnosti využít jen tehdy, uvědomí-li si mylnost a přežitost tradičního pojetí války, na němž dosud stavěl.

»Musíme si především uvědomit, že válka je již v proudu, v politicko-podkopně-resistenční fázi. Pak můžeme uvést v chod plán, jehož cílem je porazit komunismus v této přítomné fázi války. Bude-li mít tento plán úspěch — a máme dobré důvody věřit, že je to možné — pak přítomná fáze války bude fází poslední. Bude-li strategického cíle, porážky komunismu, dosaženo jinými prostředky, nebude totální války třeba.«

Těmto »jiným prostředkům« je věnována hlavní část knihy.

ROLE EVROPY. Co, ptá se Burnham, lze v dané situaci očekávat od Evropy? A odpovídá, že velmi málo, možná méně než nic. Hospodářská a politická konsolidace evropského kontinentu, která se obvykle uvádí jako doklad zdravého vývoje, je jen na povrchu. Skutečnost je jiná.

Hospodářský systém Evropy, založený na výměně mezi zemědělským východem a průmyslovým západem, pozbyl dnes své základny v důsledku znemožnění této výměny a je udržován uměle. Až v roce 1952 skončí pomoc Marshallova plánu, hospodářská obnova Evropy bude na stejném stupni jako před ní, a dolarový deficit zůstane. »Za stávajících okolností se Evropa nezotaví nikdy. Nezotaví se, dokud se nezmění základní struktura a podmínky.«

Politická skutečnost západní Evropy — slabé, nahnílé, neschopné vlády »třetí síly«, reprezentované stále ještě osobnostmi a stranami, které v minulosti osvědčily naprostou slepotu k hroziícímu nebezpečí, neschopnost čelit nepříteli nebo dokonce ochotu ke kolaboraci s ním. Burnham se ostře staví proti ideji »třetí síly«, kterou charakterisuje jako »hermafroditní politickou tendenci«, bránící se nutností zaujmout jasně a nekompromisní stanovisko mezi sovětskou diktaturou a »americkým imperialismem«, snažící se být neutrální v současném boji o svět.

Cílem komunismu je smrt Evropy jakožto historické, kulturní a mravní jed-

notky. A mnohé politické strany západní Evropy, jejich vůdcové a i některé vlády se zdají tuto hrozbu přijímat zcela pasivně, poněvadž nejsou ochotny učinit žádný z kroků, na nichž další život Evropy závisí (hospodářská i politická unifikace, mobilisace duchovních i hmotných sil proti komunismu).

Avšak — a v tom je naděje — dnešní vlády a vládní strany nejsou zcela totožné s Evropou. V Evropě jsou stále ještě miliony lidí, v nichž vůle k životu trvá i když se zatím mnohdy neprojevuje. A k těmto milionům, většinou neorganizovaným, čekajícím, na podnět, na jednotící ideu, by se měly obrátit oči tvůrců americké politiky. »Hlas z východu radí k sebevraždě, k přijetí smrti. Problém pro Spojené státy tedy je čelit této negaci jasnou výzvou k novému boji a jasným ujištěním, že tento boj bude stát za to, aby byl bojován. A tato výzva musí být tlumočena nejen ministrům a byrokratům . . . ale lidem, kteří dnes nejsou ničím na oficiálním povrchu evropské skutečnosti, ale v nichž vůle k zachování evropského života je dost pevná«. Čím více budou Spojené státy ustupovat komunismu, uzavírá Burnham, tím rychlejší bude rozklad a konečné zničení Evropy; současná čistě defensivní americká politika může tuto agónii snad prodloužit, ale nikoli odvrátit. Jedině jestliže Spojené státy na sebe vezmou odpovědnost a iniciativu a ukáží, že jsou schopny a chtějí vést, jediné pak mohou očekávat, že jim Evropa bude platným a účinným partnerem v boji o nové uspořádání světa.

ZRANITELNOST KOMUNISTICKÉHO IMPÉRIA. Některé slabosti Sovětského svazu a jeho satelitů jsou obecně známy, praví Burnham; jsou to ty, o nichž má západní svět dost důkazů ze zpráv diplomatů a jiných návštěvníků Ruska, nebo z výpovědí nedávných uprchlíků. Jsou to především hospodářské nedostatky — nízký životní standard, nízká kvantitativní i kvalitativní úroveň výroby, nemožnost dostatečně využít hospodářské-

ho potenciálu země přes všechny halasně vytrubované triumfy pětileték; kulturní zaostalost, jeví se především v nedostatku schopných odborníků, zejména v technických oborech; a skutečnost, že masý sovětského lidu se bojí svých komunistických pánů a nenávidí je.

Pak je tu fakt, že se Sovětskému svazu dosud nepodařilo dokonale začlenit satslitské státy do komunistického systému. Tito je ovšem nejmarkantnějším příkladem, ale jeho vyjimečnost spočívá hlavně v tom, že byl až dosud ve svém odporu úspěšný. Potenciální titismus existuje dnes ve větší či menší míře v každé »lidové demokracii«, čehož dostatečným důkazem jsou neustálé čistky a atmosféra podezření a strachu mezi komunisty.

Jsou však i jiné známky slabosti uvnitř komunistické říše, které nejsou tak jasné patrné nebo které jsou poměrně nedávného původu. Jedné z nich věnuje Burnham zvláštní pozornost: »Komunistická strana a mládež«, praví, »se zdá procházet vážnou theoretickou a, lze říci, mravní krizí.« Její podstatou je, stručně, rostoucí rozpor mezi komunistickou teorií a každodenní praxí. Každý komunista byl od malička vychováván ve víře v »jednotu theorie a praxe«, která je jedním z pilířů marxistické ideologie. Každý krok, který komunista podnikne, musí být theoreticky odvoditelný z některé z pouček dialektického materialismu a musí v nich nalézt »vysvětlení« a ospravedlnění. (Každý, kdo měl kdy co dělat s některou větví komunistického hnutí, jistě pozoroval tuto tendenci.) Komunisté se honosí a věří, že jediné v marxismu je tato »jednota theorie a praxe« možná a nutná.

Nuže, v myslích komunistů dnes vzniká theoreticko-mravní krise právě proto, že se jim jednotu theorie a praxe začíná hroutit, tvrdí Burnham. »Jejích theorie není s to podat dostatečné vysvětlení pro současnou 'stadium revoluce'. Nemají slova, jimiž by sami před sebou ospravedlnili to, co myslí, že musí dělat. Jako lidé, jako komunisté, a mnozí z nich jako Rusové jsou proto v duši znepokojeni. Těm, kdo neporozumněli podstatě komunistického

hnutí, se bude nepochybně zdát školometickým mařením času, zdržovat se tak dlouho u tohoto bodu, tak vzdáleného od atomových pum. A přece v boji proti komunismu nemá možná odhalení atomových tajemství o nic větší význam než zkoumání těchto tajemství komunistovy duše.

Jsou ještě jiné slabosti — sama rudá armáda, kterou západ nyní obvykle přeceňuje, právě tak jako ji kdysi podceňoval, není proti nim imunní (podle marxistické teorie se ovšem armáda nikdy nemůže příliš povznést nad hospodářskou a kulturní úroveň svého státu). Některé z těchto slabostí byly účelem komunistického státu od samého začátku; jiné však se zdají být přechodné a není pochyby, že budou překonány, bude-li mít režim dost času se jimi zabývat. Celkem je jasné, že komunistická říše zranitelná je, dnes snad víc než tušíme. Ale je třeba mít na mysli, že již zítra může být její zranitelnost podstatně snížena. »Přehled komunistických slabostí nás nesmí přivést k vyčkávacímu postoji. Měl by nám naopak dokázat, že právě nyní je možné a nutné jednat . . . «

POLITICKÝ CÍL. Cíl našeho boje je tedy politický — zničení moci komunismu (vojenský cíl — zničení jeho ozbrojených sil — je druhořadý a bude ho dosaženo automaticky dosažením cíle politického). Je to formulace záměrně úzká — vlastním cílem je samozřejmě nastolení podmínek, za nichž bude možno pracovat k ustavení světové vlády a budování opravdu světové lidské společnosti a účinného demokratického řádu. Ale zničení moci komunismu je k tomu nezbytným předpokladem.

Prostředky k dosažení tohoto politického cíle jsou převážně politické, i když někdy takového druhu, že nemá v historii mezinárodních styků obdobu. Burnham uvádí řadu přesvědčivých argumentů, proč je tento druh netradiční »politické války« nutný, chceme-li se pokusit předejít válce zbraní anebo, nemůžeme-li ji předejít, připravit podmínky pro snazší a méně bolestné vítězství.

Prvním krokem ovšem je *přechod od obrany k útoku*. Tento krok nebyl dosud učiněn — stále ještě jsou to komunisté, kteří udávají tempo a směr boje. Stále ještě mají Rusové iniciativu; Západ »reaguje« — někdy účinně, někdy ne.

Dříve je však třeba mít jasno v jedné věci: k jakému konkrétnímu cíli směřuje naše úsilí? Formulace tohoto cíle musí být takového rázu, aby podpořila spíše než umlčela případnou opozici uvnitř komunistické strany. Jinými slovy, kolísající jedinci mezi komunisty ji nesmějí být utvrzení v přesvědčení, že boj proti Západu je nutno vést až do trpkého konce. Ale zároveň musí tato formulace obsahovat podmínky, jejichž splnění by zaručovalo, že komunismus nebude již hrozbou ostatnímu světu. Taková »dohoda« se Sověty by musila podle Burnhama obsahovat těchto pět základních bodů:

1. Faktická likvidace komunistické páté kolony ve všech zemích; nikoli slib likvidace, formální závazek »nevmešování se« nebo falešná změna adresy jako »rozpustění« Kominterny v roce 1943, nýbrž *fakt* likvidace, který by musil být zcela přesvědčivě prokázán a který by obstál v opakovaných zkouškách.

2. Zastavení veškeré propagandy, hlásající komunistické cíle a metody; zase nikoli slib, nýbrž prokazatelný fakt.

3. Úplné odvolání všech příslušníků rudé armády, uniformovaných i tajných, MVD a podobných sovětských institucí, z celého území mimo sovětské hranice před rokem 1939.

4. Svobodná volba vlády ve všech státech a územích, jež byly po roce 1939 podrobeny faktické sovětské kontrole. Dříve však, než by k volbám došlo, musilo by předcházet splnění tří právě zmíněných podmínek; dále návrat politických exulantů a těch, kteří byli uvězněni a posláni do pracovních táborů; období výchovy a diskuse a záruka mezinárodního dozoru nad průběhem voleb.

5. Úprava vnitřní sovětské struktury, jež by dala světu záruku, že nedojde k novým výbojům a hrozbám. Dva předpoklady — otevření SSSR normálnímu

styku s ostatním světem, t. j. především umožnění vstupu a volného pohybu návštěvníků ze Západu, novinářům, obchodníkům, studentům, volná cirkulace knih a časopisů; závazek dodržování mezinárodní dohody o zákazu atomických a jiných ničivých zbraní, včetně podřízení se účinné mezinárodní kontrole na tomto poli.

Toto jsou minimální požadavky, které by musily být Ruskem bezpodmínečně přijaty. V takovém případě by se pak Spojené státy mohly zavázat, že nevstoupí do války proti SSSR, podřídí svůj atomický program rovněž mezinárodní kontrole a poskytnou Rusku rozsáhlou hospodářskou pomoc.

Je ovšem možno namítnout, že sama myšlenka takové »dohody« s Ruskem je pošetilá. Předpokládala by komunistické přiznání porážky a komunisté, přiznávající porážku a kapitulující, by již nebyli komunisty. Burnham připouští, že je to možnost málo pravděpodobná, ale tvrdí - a celá jeho kniha stojí vlastně na tomto argumentu - že není vyloučena.

»Nic není zcela nemožné. I sebe vzdálenější možnost stojí za pokus, kdyby úspěch znamenal, že nebude totální válka«, říká. A stěžejní část knihy je náčrtem takového pokusu: plán, jak přivést komunistické vedení k poznání, že se již nemůže přiblížit k svému cíli prostředky, jichž dosud používalo, neboť protivník zatím tyto prostředky také ovládl a získal jimi v boji převahu; »neformální válka«, na jejímž konci si budou komunisté musít vybrat: otevřenou válku zbraní (v níž by vyhlídka Západu byly podstatně zlepšeny tím, co bylo podniknuto a mezi jejiž cíli by nepochybně zase bylo oněch pět bodů, zostřených a doplněných), nebo kapitulaci.

PLÁN. Je jasné, že v nastávající neformální válce, válce »jinými prostředky«, bude nutno užívat i prostředků tradičních, osvědčených, konvenčních diplomacie a mezinárodního hospodářského manévrování; změna bude spočívat v tom, že i ony musí přejít z obrany do útoku.

Ofensiva pak bude znamenat především využívání všech výše uvedených slabostí Ruska a prohlubování jich kde možno.

Hlavním thematem Burnhamovy knihy jsou však ony prostředky nové, netradiční, většinou dosud málo vyzkoušené, prostředky, které jediné mohou být odpovědí na ideologickou, podvratnou a odbojovou válku, jakou dnes vedou komunisté proti světu. Jinými slovy, je to odpověď komunistům jejich vlastní řečí.

Jaké jsou tyto »jiné prostředky«? V pořadí, v kterém je uvádí Burnham, je to především:

1. *Nápor propagandy*, který musí svým rozsahem a intenzitou překonat vše, co bylo dosud v tomto směru podniknuto. Je třeba využít všech zdrojů a všech prostředků, které jsou po ruce a hledat a nalézat nové cesty. Propagační kampaň musí být určena všem lidem na celém světě a učiněna přístupnou co největšímu počtu; při tom zvláštní pozornost je třeba věnovat jedné skupině posluchačstva — komunistům, a hlavně komunistické elitě v SSSR. Hlavním účelem je podněcovat neklid a nespokojenost v sovětských masách a v obyvatelstvu satelitních zemí; a nepřímo poskytovat ideové vedení potenciálním opozičníkům v komunistických řadách. (Burnham věnuje otázce propagandy, jejím metodám, zaměření, obsahu, obšírnou kapitolu, která by se měla stát povinným čtením všech, kdo se zabývají touto fází boje proti komunismu.)

2. *Válka v dělnickém hnutí.* Prvním úkolem zde je zlomit moc, kterou mají komunisté v dělnických organizacích na celém světě. Na této straně železné opony je třeba poskytnout co nejširší hmotnou i morální podporu protikomunistickým složkám dělnického hnutí, které musí postupně získat jádro dělnictva na svou stranu, a jakmile se to stane, využít jich plnou měrou v boji proti komunismu. Na dělnictvo za železnou oponou je ovšem možno působit jen nepřímo, t. j. především propagandou.

3. *Získávání politických přátel, kteří by stáli pevně na naší straně bez ohledu*

na okamžitý vývoj v jejich bezprostředním okolí. Burnham tu má na mysli nikoli oficiální osobnosti a hnutí, nýbrž takové jedince a organizace (hlavně v záp. Evropě a v Asii), o nichž lze předpokládat, že zůstanou aktivní v boji proti komunismu, i kdyby jejich vlády či země se ve chvíli krise před komunisty sklonily (příklad: katolické organizace, přívrženci de Gaullovi ve Francii, atd.; i když není nutno souhlasit s jejich postojem a názory, jejich militantní antikomunismus z nich činí nejlepší spojení.)

4. *Uprchlíci, exulanti.* Nikoli snaha zlikvidovat je jako »problém«, proměnit je v emigranty a asimilovat je v novém prostředí, nýbrž naopak aktivovat jejich hnutí co nejvyšší měrou, koordinovat jejich činnost a plány, dát jim možnost opravdové akce a proměnit tuto potenciálně mocnou skupinu v jednu z nejúčinnějších zbraní současného boje. Není nezbytné, aby byla mezi všemi přechodnými uprchlickými skupinami a frakcemi nejprve dosažena programová dohoda, což se zdají někteří rozhodující američtí činitelé považovat za první podmínku spolupráce s nimi. Není to ani prakticky možné, argumentuje Burnham, zřejmě výborně informovaný o stavu exulantské »politiky«; taková dohoda, může-li k ní vůbec dojít, bude výsledkem, nikoli podmínkou akce. Nejnaléhavější úkoly pro politické uprchlíky a jejich hnutí jsou na poli výzvedné služby, kde mohou být neocenitelným zdrojem informací, jakož i nejlepšími spolupracovníky při analýze těchto informací a při formulaci plánů; na poli propagandy, kde jsou jejich možnosti zjevné a kde by měl být jejich podíl co největší; na poli studijním — zřízení a vytrvalá podpora vědeckého ústavu pro uprchlé studenty a vědce, instituce, která by se stala duchovním střediskem protikomunistické inteligence a v níž by byl dán základ ideové struktury Evropy po porážce komunismu; shromáždění těch uprchlíků, kterým je těžké uplatnit se v současné situaci jinak, do organizovaných skupin, ať už vojenského či nevojenského rázu, jimž by byly při-

děleny přiměřené úkoly a jež by se v případě otevřené války snadno přeměnily ve vojenské kádry; a konečně, poněvadž uprchlíci jsou v jádře odnoží hnutí domácího odboje v zemích za železnu opo-
nou, je přirozené, že mají fungovat jako spojky s těmito hnutími, které jsou dalším z »netradičních« prostředků vedení této války.

5. *Hnutí odboje,* jehož známé metody v minulosti byly vzpoury, partyzánská válka, sabotáže, teroristické akce, odpírání poslušnosti a spolupráce, šíření nepřátelské a podvratné propagandy, skrývání nepřátelských agentů a uprchlých vězňů, atd. Které z těchto osvědčených metod resistance jsou na místě v dnešní situaci a v jaké míře je otázka, kterou nelze zodpovědět obecně? »Naš postoj musí být pružný a experimentující, v jistém smyslu oportunistický«, praví Burnham, a je v tomto bodě záměrně vyhýbavý. Domácí odboj, jehož podmínky se neustále mění a ostře se liší podle sociálních a geografických faktorů jednotlivých zemí, lze ztěžti organisovat zvenčí; je především a skoro výlučně věcí lidí doma. Naši povinnosti na této straně je podporovat jej všemi prostředky, které jsou po ruce, být co nejlépe informován o jeho postupu a okamžitě využít všech jeho úspěchů, byť sebe nepatrnějších. —

Ke koordinaci a ústřednímu řízení všech těchto složek je pak třeba ustavit svrchovaný orgán, který by byl mozkiem celé operace. Burnham si jej představuje jako sbor několika mužů, nadaných širokou pravomocí, podřízený přímo prezidentu Spojených států, spolupracující úzce (ale nikoli výlučně) s ministerstvem zahraničí, generálním štábem branné moci, vedením výzvedné služby a kongresem. Jeho úkolem by bylo »plánovat, koordinovat, dávat iniciativu, vedení a hmotnou podporu operacím, podnikaným jinými institucemi již existujícími (kdekoli možno) nebo vyvolanými v život tímto ústředním orgánem pro určité speciální cíle«.

ZÁVĚR. — Strana demokracie, vedená

Spojenými státy, má dnes nad stranou komunismu převahu ve všech důležitých faktorech s výjimkou dvou: strategické posice a politického vedení. Strategická posice sama nikdy není zcela rozhodující; neexistuje strategický bod, kterého by nemohlo být dobyt. Celý problém se tudíž zužuje na otázku politickou - na kvalitu politického vůdcovství. Burnham je přesvědčen, že Spojené státy jsou s to zodpovědět tuto otázku kladně. »Je možné, že západní civilisace jako celek je stará a v úpadku . . . Jestliže je tomu tak, Spojené státy jsou nejmladším dítětem západní civilisace, jejím Josefem, který má ještě před sebou nejen své mužství, ale i možnost, že svou silou vdechne nový život své rodině . . . « Burnham věří, že nechybí vůle k dalšímu životu, vůle k vítězství. Porážka komunismu je nevyhnutelná, praví, poněvadž je na světě dost lidí — a jejich počet denně roste — kteří tak rozhodli.

Kniha, jako je »Nadcházející porážka komunismu«, musila být dříve či později napsána. Ale skutečnost, že jejím autorem není žádný z představitelů evropské protikomunistické politiky (ať už z řad východo- či středo-evropské emigrace či z řad teoretiků západních demokracií), ani voják, nýbrž americký intelektuál s krajně levicovou minulostí, je příznačná. Je snad částečnou odpovědí, nebo příspěvkem k odpovědi na otázku, která dnes zaměstnává mysl většiny Evropanů: jak může Amerika — a Američané — přispět k rozřešení problémů Evropy a světa?

Evropan, který nedávno přišel do Ameriky a snaží se najít odpověď na tuto otázku rozhovory s lidmi a četbou denního tisku, těžko se ubrání pocitu strachu. Shledá, že nevědomost, neinformovanost a netečnost amer. publika, od prostého muže z ulice až po některé čelné mluvčí amerického průmyslu a obchodu, je propastná; že ještě propastnější je snad jenom rozhodná nechuť vyburcovat se z této netečnosti nebo se dát o čemkoli poučit, zvláště od neameričana; a že ačkoliv kdekdo neustále hovoří o ru-

dém nebezpečí, zdrcující většina těch nejhlásitějších (včetně odpírajícího procenta politiků, členů kongresu a novinářů) nemá nejmenší tušení, co komunismus opravdu je, jací komunisté opravdu jsou a proč jsou takoví. Není lepší ilustrace pro naprosté zmatení myslí a pro nepochopení stávajícího nebezpečí, než současné senátní vyšetřování »komunismu« ve vládě Spojených států a způsob, jakým tisk na ně reaguje.

A přece se denně množí známky, že mužové, kteří jsou dnes u kormidla politiky Spojených států, jsou konečně na správné stopě. Je nesporné, že posledních několik měsíců znamenalo radikální změnu oficiálního stanoviska; nedávne projevy Trumana a státního sekretáře Achesona jsou toho neklamným důkazem. Ty tam jsou růžové brýle Jalty a San Francisca; ta tam je víra v autoritu Spojených národů a v diplomacii v rukavičkách; zdá se, že někteří rozhodující mužové začínají sdílet Burnhamův názor na situaci. Bylo by ovšem naivní domnívat se, že to byla Burnhamova kniha, která přivodila tyto změny, nebo že se budoucí plánování Spojených států bude přesně řídit jejím návodem. Pouze to znamená, že vedle hluchého zástupu nevědomců a stoprocentních nadvlástenců je tu skupina lidí, která má dostatek rozhledu, inteligence, poctivosti a odpovědnosti, aby byla s to nalézt cestu z dnešního bludiště, a že tato skupina, i když snad početně v menšině, dovede své názory uplatnit na místech, kde je toho nejvíce zapotřebí.

Burnhamova kniha jistě má slabiny (nevěřím na příklad jeho teorii, že pád komunismu lze uspišit rozkladem komunistické myslí; komunistická mysl, jednobuněčná a nepřístupná vlivům zvenčí, se sotva dá narušit prostředky, jimiž chce Burnham operovat. Jinými slovy, nevěřím, že bychom se mohli nakonec vyhnout střetnutí fyzických sil.) Ale diskutě, jí podnícená, nemůže než být vysoce plodná; a jeho plán akce, i když snad sám nepostačí k vyřešení problému, je nesporným krokem kupředu.

Jiří Stejný (New York)

T R Ě T Í C E S T A

TEZISTE dnešní tragédie není podle mého soudu v tom, že Gottwald sedí na pražském hradě, že Zápotockého vláda tancuje k píšťalce moskevských dik-tátorů, že naše věc ve světě si nestojí právě dobře nebo že máme politicky roz-háranou emigraci. To všechno jsou situ-ace dočasné a pomíjivé. Vlastní jádro našeho neštěstí spatřuji v mravním ú-padku našeho národa, jehož celé gene-race jsou poznamenány několikerým lá-máním duší. Co hůř, nejvíc mravních zmetků nacházíme právě v té vrstvě ná-roda, jež odedávna byla jeho životodár-ným podhoubím, jeho předvojem boje za svobodu a pravdu, tedy ve vrstvě vzdě-lanců, mezi českou a slovenskou inteli-gencí.

Je pozoruhodné, že rozkladný proces začal zároveň s příchodem státní samo-statnosti v roce 1918. Stačí porovnat osobnosti a tvůrce doby obrozenecké, do-by Riegrovy, generace masarykovské s osobnostmi a tvůrci v první, druhé a třetí republice; porovnat míru jejich zápalu, vzdělání, čistoty myšlení a cílů s mravní a myšlenkovou prostředností jejich ná-stupců; porovnat kvalitu i kvantitu je-jich práce a úsilí těch, kdo přišli po nich: jejich idealismus s rostoucím prospěchář-stvím mužů svobodných republik. Vrchol ná era českého a slovenského národa by-la v druhé polovině 19. století a na jeho přelomu: národní a státní svoboda pří-nesla s sebou první zárodky lhostejnosti k těm ideálům, z nichž se sama zrodila. Je přímo symbolické, že dosud zbytky naší dobré pověsti ve světě jsou neroz-lučně spojeny se jménem muže, který se narodil roku 1850.

Nebudíž tyto řádky pokládány za jed-nostrannou kritiku první republiky: byl tu nesporný a prudký vývoj v organisaci, sociálních vědách, administrativě, prů-myslu. Uchovala se politická demokracie, i když to v ní skřípalo, ubránily se všech-

ny základní svobody lidské i občanské. Ale namísto někdejšího idealismu nastu-povalo mnohdy prospěchářství, cynismus, otrávenost. Stranicko-politický život, sy-stém koaličních pětetek, bídná úroveň po-litického myšlení, legendářství — to všechno už byly znaky úpadku. Spisova-telé, učitelé, umělci ve stále větším poč-tu tíhli ke krajní levici; bylo možno nalézt více obětavosti a jistého idealismu mezi komunisty a fašisty, kteří chtěli stát bourat, než mezi těmi, kdo jej chtě-li budovat.

Mnichov byl strašlivou ranou, jež byla namířena na vlastní ethickou podstatu národa, ranou, jejíž následky dosud v plné míře trvají. Ji byla podlomena mravní i fysická odolnost lidu a otřesena nejzákladnější víra každého jednotlivce i kolektivu, totiž víra ve spravedlivou věc a její vítězství. Druhá republika se svým fašisujícím matením myslí k roz-kladu přispěla. A pak už šlo lámání duší, lámání charakterů celých generací jako na drátku: Heydrichovy akce pro děl-nictvo, kuratoria pro mládež, ligy proti bolševismu pro intelektuály, noviny pro zaprodané pisálky, »novoevropská« kul-tura a věda pro zneuznané spisovatele, umělce a kritiky. Byl to v celku úspěšný nápor na duši národa.

Pak přišlo pravda osvobození a s ním také Košice, které lze co do mravních ná-sledků dobře postavit po bok Mnichova. Neboť košický vládní program byl Mag-nou Chartou nového a definitivního zlo-mu národní podstaty.

Politická emigrace pak zrcadlí duchov-ní i mravní krizi národa. I ona je po-znamenána úpadkem, lhostejností a jis-tou mírou únavy. Kromě toho její oso-bnosti už svou roli politických vůdců se-hrály s nevelkým úspěchem. Nadto, ně-kterí z nich s houževnatostí hodnou lep-ších věcí chtějí pokračovat po bludné cestě politického a národního šejdiřství.

Je-li tato analýsa mravně-politického a sociologického rozložení našeho národa správná, jaký z ní plyne závěr? Máme-li na mysli, že situace v ostatních zemích za železnou oponou je obdobná a že se od měsíce k měsíci bude zhoršovat, dospějeme asi k tomuto poznání: až dojde k rozpadu komunistických diktatur, ať pod tlakem vývoje politického či válečného, nebude ve východní, střední a jiho-východní Evropě vrstva, třída, hnutí, z níž by mohla vyjít *trvalá* mravní a duchovní, hospodářská a sociální obroda v této části světa. Skupiny, které pochopily podstatu problému a které unikly obecné zkorumpovanosti, naleznou místo podpory vzduchoprázdno, únavu, nepochopení. Jen staří politici šejdíři budou včas na místě a dá-li se jim příležitost a moc, začnou znovu své dílo polopravd, legend, dílčích zájmů, pseudoidiových sporů a ještě na doutnajících troskách si počnou ohřívát svoji polivčičku -ismů. Dá-li se jim příležitost a moc, hbitě vyhlásí vředy na národním těle za příznak bujarého zdraví a začnou tlouci kolem sebe: Poláci do Čechů, Češi do Němců, Slováci do Maďarů, Maďaři do Bulharů, Bulhaři do Jugoslávčů, Jugoslávci do Řeků a tak dál. Federace, k níž se ještě nedávno všichni slavnostně přihlásili, se beze zbytku rozpadne, hospodářská spolupráce bude váznout na úkor blahobytu a zdraví milionů lidí, přehraď mezi národy porostou, až se promění v neproniknutelnou zeď nedůvěry a nenávisť.

Na celou východní polovinu Evropy, včetně evropského Ruska a Německa, bude nutné a rozumné pohlížet, po pádu komunistických diktatur jako na těžkého pacienta, který si dlouho poleží v agonii. Bude třeba, aby byl delší dobu v karanténě mravní, politické a hospodářské. Bude se muset napřed nakrmit, ohlédci, vyspravit a pak se bude muset učit dělat první krůčky. Rozdrobit tuto část světa opět na řadu malých, sčobytných států nebo ji rychle slepit ve východoevropskou federaci a pak ji ponechat na vůli, co chce sama dělat by se rovnalo stejnému neštěstí, jako vyslat našeho pacienta

ještě v horečkách do maratonského závodu.

Mluveno politicky: řada evropských národů, včetně Ruska a Německa, si po pádu komunismu nebude ani umět, ani moci vládnout, ať v poversaillských suverenních státech, ať v novém svazku federativním: svéprávné malé státy si prostě nevyřeší všechny svoje problémy, jež se v Evropě, pravděpodobně všestranně zničené, vyskytnou; kromě toho by se znovu dříve či později staly obětí nové agrese silnějších sousedů. A pro federaci svéprávných států nejsou ve východní části Evropy předpoklady, poněvadž to je vyspělá forma mezinárodní kooperace, předpokládající pevné demokratické tradice, politickou i administrativní zkušenost, jistou rovnost ve vzdělání, způsobu života a životní úrovni federovaných národů — tedy všechny předpoklady, které východní Evropa nemá a hned tak mít nebude. Evropská federace je myšlenka krásná, každý se k ní více méně upřímně hlásí, ale myšlenka v dané situaci nerealizovatelná v té části světa, v níž leží i naše vlast.

Je-li i tato část naší analýsy správná, pak závěr z ní plynoucí je tento: volání po svobodném Polsku, svobodném Maďarsku, svobodném Bulharsku atd. může snad být propagačním heslem, nikoli však politickým programem. Úsilí o obnovu suverenních států ve vých. Evropě je sotva více než politickou nedomyšleností, úsilí o východoevropskou federaci politickou chimérou. Zbývá tedy třetí politická cesta, jež vede přes politický a hospodářský mandát západního světa, plynulou mravní, politickou a hospodářskou obnovu, zneškodnění agrese, vyrovnání velkých rozdílů hospodářských a sociálních k evropské či už i světové federaci svéprávných států a svobodných, všestranně prosperujících národů. Bude to vývoj dlouholetý, politicky často nepopulární, ale podle mého soudu jediný, jenž natrvalo může zajistit mír, svobodu a duchovní i hmotný rozkvět evropského kontinentu.

A kdo má být tím lékařem, ochráncem

a do jisté míry i pánem východoevropského pacienta na dlouhou řadu let? Jistě ty národy, které se nejlépe osvědčily jako zástupci lidské důstojnosti, svobody, míru a demokracie, které nejen nepodlehly náporům fašismu a komunismu, ale přesvědčivě nad nimi zvítězily, v neposlední míře také čistotou a zápalností ideálů, které hajily. Myslím tím především anglosaský svět. Vždyť k němu upínáme všechny své naděje v jeho boji s totalitou, jemu chceme pomáhat k vítězství: bude-li infikován, pokusí-li se o kompromis nebo v boji podlehe, padne a my padneme s ním. Zvítězí-li (a on zvítězí, zůstane věrný své demokratické minulosti), proč bychom plně nepřijali jeho pomocnou ruku v rekonvalescenci, když jsme na ni plně spoléhali v boji? Proč by naše důvěra v poctivost cílů i úmyslů Západu měla být otřesena právě ve chvíli vítězství strany, s níž jsme spojili svůj osud i své naděje? Proč bychom měli v rozhodné chvíli odstrčit pomocnou ruku, jež za nás a s námi vedla boj o samo naše lidské bytí?

Vím, komunista řekne: zaprodanec Západu; nacionalista: zrádce národa; historik: a co Mnichov?; pochybovač: proč by měl Západ víc rozumu a morálky než my? — Všechny tyto výtky nejsou správné! Nemůžeme být zaprodanci Západu prostě proto, poněvadž jsme s ním *spojeni* vírou v ideály nám nejdražší, na nichž spočívá naše křesťanská civilizace. Se Západem jdeme v dané situaci k vítězství nebo ke zkáze. Nemůžeme být zrádci národa jen proto, že mu chceme říkat pravdu. Nezapomínáme na Mnichov, v němž dnes spatřujeme oběť, kterou jsme přinesli právě proto, aby se už nemohl opakovat. Německo především se bude muset učit v demokratické karanténě me-

zinárodní snášenlivosti a spolupráci. A konečně americká a především britská demokracie mají trochu víc rozumu, víc morálky, víc zkušeností, než kterýkoliv z malých východoevropských států, už prostě proto, že byly osudem ušetřeny strašlivé demoralisace, jež s sebou přináší fašistická a komunistická okupace a že tudíž nemusí čelit těm problémům a tomu ohrožení na duchu i na těle, jako právě na příklad národ náš. Oprávněně skeptická otázka však by měla znít asi takto: bude Západ s to splnit tak nesnadný, nepopulární dlouhodobý úkol? Odpověď zní, že jedině s naší pomocí. Domnívám se, že bychom se v úsilí o tuto pomoc měli my, Češi a Slováci, stát avantgardou ostatních národních skupin v exilu. Místo nesmyslných hašteření mezi sebou a s jinými bychom se měli domluvit s představiteli ostatních exulantických organizací a dát se do vážného studia celé ethické, politické, hospodářské a sociální problematiky východní a střední Evropy; měli bychom sbírat, třídit a interpretovat množství faktuálních zpráv, které denně docházejí ze zemí za železnou oponou; měli bychom se pokusit ozřejmit Západu problematiku bolševického Ruska, jeho politiky, jeho method a cílů; měli bychom co nejdříve začít vydávat seriosní revui v anglickém a francouzském jazyku, jež by se výlučně zabývala problematikou východní Evropy. Jsem si jist, že nově utvořený americký Národní výbor pro svobodnou Evropu by poskytl nutnou finanční podporu. A měli bychom dělat mnoho jiných rozumných věcí, jež by byly sice spíše prací než činem, ale bez nichž to nemůže jít kupředu. —

Pavel Tigrid

ÚVOD K FEDERALISMU

HLAVNÍ příčiny strukturální krise, kterou dnes svět prochází, se obecně přičítají stále hrozivějšímu nepoměru mezi

vědeckým pokrokem a mravním vývojem lidstva. Mravnost a veřejné právo jsou vzhledem k vědě o několik století pozadu.

Jak jinak si vysvětlit v supersonickém světě, kde »člověk předbíhá svůj hlas«, existenci policejního státu, koncentračních táborů, lidového soudnictví a všech forem zotročování člověka státem?

Ale kolik je v tomto anarchismu rozličných aspektů!

Abychom se omezili na oblast veřejného práva, zkoumejme na příklad pojem národní suverenity.

ZANIKLÁ FIKCE. Suverenní stát, tato právní fikce, která se stala skutečností souhlasem jednotlivců v době, kdy cílem státu bylo chránit jejich zájmy, tato fikce je dnes pouze překážkou jejich spolupráce. Stát poskytuje zákonitý rámec činností, vykonávaným na jeho území. Ve vztazích k jiným národům se však nechce podrobit nějakému zákonu. Státy si zjednávají právo samy. Hitlerova spravedlnost se jmenovala »Lebensraum«, moderní vydání pěstního práva teutonského. Spravedlnost Kremlu požaduje bezpečnost pro SSSR a nastolení světového komunismu. V jeho jméno byla polovina Evropy zavlčena do otroctví a celému světu uložen stálý stav obležení.

Jedním z hlavních znaků suverenního státu je svoboda rozpoutat válku, aby si mohl v konfliktu, vyvolaném jeho cizizadostí, vynutit řešení, shodné s vlastním právem. Stát má ještě jednu svobodu stejného typu — právo veta. Jednotlivý stát může se dovolávat tohoto přemrštěného privilegia, aby paralysoval — sám o sobě — akci, považovanou za blahodárnou společenstvím národů. Od založení OSN užil SSSR tohoto práva dvaaosmdesátkrát. Dvě stě milionů lidí (1/10 lidstva) říká pravidelně »ne«. Ostatní se podrobují. A mezi těmito deseti procenty našich současníků je jen jeden, který myslí a rozhoduje za ně za všechny. Suverenity je posvátná fikce, která slouží k udržování mezinárodní anarchie. Lze si představit organizované společenství, kde

by všichni jednotlivci měli svobodu dělat, co se jim zlíbí? Proč to, co je nemožné v národním měřítku, mělo by být možné v národním mezinárodním? **Objevení formule, schopné rozbit pojem suverenního státu bude mít větší cenu než všechn technický pokrok tohoto století.**

A co položit na jeho místo? To je druhý aspekt problému.

USKUTEČNĚNÁ UTOPIE. Nečekalo se na Montesquieua, aby lidé přišli k závěru, že v národním měřítku stát není schopný života, jestliže neobsahuje — více či méně rozlišené — tři moci: moc zákonodárnou, která stanoví poddaným povinné normy chování (která zákon tvoří), moc soudní, která určuje, zda zákon byl respektován (která zákon vykládá), a moc výkonnou, která zákon aplikuje (či potvrzuje). Exekutiva, výkonná moc, je hlavním znakem právního řádu.

Existence mezinárodního práva — zvykového nebo psaného — spadá až do začátků historie. V Atlantické chartě máme dokonce k dispozici základní akt, schopný hrát v oblasti mezinárodní stejnou úlohu, jakou zastávají v každém státě národní ústavy. Už od pradávna jsou známy prostředky mezinárodního porovnání, počínaje zprostředkováním, přímlovami a arbitráží a konče stálou soudní institucí, kterou je Mezinárodní soudní dvůr v Haagu. Ale kde je exekutiva, síla, schopná vynutit respekt mezinárodnímu právu? Mrtvě narozená péč Velké Británie v archivech Společnosti národů neblahé paměti. Jestliže se ji pokoušeli v Lake Success vzkřísit, bylo to pouze poskytnutí příležitosti Sovětskému svazu, aby se pocvičil v užívání práva veta.

Myšlenka kolektivní bezpečnosti, která se stala mezi dvěma válkami základem řádu, založeného ve Versailles, podlehlá — jak bylo samozřejmé — při prvním útoku revisionistické fronty. Abychom dobře pochopili její fungování — či její selhání — stačí si

představit, že od jisté doby — řekněme od konce Svatého roku — by honba na Giulia — byla ponechána iniciativě jeho obětí, zatím co Itálie by přikročila k propouštění svých karabiniérů. Přenesme tento příklad na světové jeviště — a scéna je připravena pro druhou — a stejně i pro první světovou válku.

Válce nemůžeme zabránit systémem kolektivní bezpečnosti, který zahajuje akci, až když už byl útok proveden. Tento systém ukládá pouze světovému společenství válku v podmínkách pro útočníka nejvýhodnějších.

Doporučení, které nemá sílu podrobit buřiče, zůstává čistě morálním přikázáním. Mezinárodní řád nelze stavět jen na mravních přikázáních. Atl. charta nezabránila svatokrádeži Jalty. OSN spočívá na prvé, světový mír na druhé. Právě proto jsou oba tak vratké. Slabost mezinárodního práva — a současně i OSN — tvoří právě neexistování síly, schopné zaručit mu respekt. Vytvoření této síly je nesrovnatelné s vykonáváním národní suverenity. Proto nemůže najít své uskutečnění jinak než v rámci světové federace. Je to utopie? Rozbití atomu bylo rovněž utopií před několika lety.

Albanie položí miny v Korfské úžině, mimo své teritoriální vody. Dvě britské torpedovky vyletí na těchto minách do vzduchu a čtyřicet námořníků přijde o život. Nemíjí třeba být velkým právníkem, aby si člověk

ujasn timer, že tento fakt představuje zjevné porušení mezinárodního práva. Mezinárodní soudní dvůr v Haagu — jehož kompetenci Albanie uznala — to konstatuje a odsoudí ji k zaplacení značného odškodnění. Albanie odmítne. A tím to také končí.

Dvacet tisíc řeckých dětí bylo odvečeno Vyšetřovací komise, utvořená OSN, případ vyšetří a předloží svou zprávu v Lake Success. Zpráva konstatuje, že hlavním cílem tohoto únosu bylo poškodit řecký národ a dát světové komunistické revoluci elitní armádu tím, že tyto děti budou vychovány v přísně stranické kázni. To je více než zločin genocidy. Nespokojuje se zabíjením národa; komunisté současně učí tyto děti — bezprizorné z donucení — řemeslu vražd. V Norimberku se konal proces proti německému barbarství, které vymyslílo a uskutečnilo ve dvacátém století totalitní stát, koncentrační tábory, otroctví jako nástroj politické výchovy, zneuctění soudnictví, Lebensraum a kult knírkatého idolu. Hlavní viníci byli oběšeni.

Spravedlnost našla nakonec sílu na své straně. Ale před železnou oponou se zastavila. Nelze beztestně překročit milníky civilisace a sestoupit do plného středověku. A ze všech protikladů moderní doby je největší ten, který dovoluje — na planetě každým dnem menší — koexistenci dvou světů tak rozdílného věku.

Eugène Caduz

EXIL NA S C E S T Í

PODLE počtu skupin, institucí a časopisů by neinformovaný člověk usoudil, že z Československa do exilu odešla polovina národa. Místo toho tvoří náš exil asi 30.000 uprchlíků, rozsetých po všech končinách světa; většina z nich pracuje v těžkých exist. podmínkách a spotřebuje vše-

chnu svou energii na to, aby obhájila pouhé živobytí. Myšlenka na vlastní poslání exilu — odstranit komunistický totalitní režim a obnovit demokratický stát — se stává v myslech většiny jen nejasnou, toužebnou vídinou, k jejímuž uskutečnění by mnozí rádi přispěli, ale ve své izolaci, existenční zá-

vislosti, ve složitě a nepřístupně politické mašinerii Západu nevidí vůbec cestu, jak k tomuto cíli pracovat. Proto se obrací s úzkostlivou nadějí na všechna místa, odkud bliká alespoň naděje že přece jen existují lidé ochotní a schopní jednat.

Exil je složen z tolika různorodých elementů, že nejsou pochopitelně zraky všech upřeny na jedno místo. A budiž řečeno, že je to dobře. V tom smyslu, že je třeba oddělit zdravé od patologického. Začneme tím nejkalnějším. V západních státech se po únorovém puči vyrobili protikomunističtí bojovníci, mnozí doposud pro jistotu schovaní i před západní veřejností. Jejich jedinou demokratickou kvalifikací má být boj proti komunismu, třebaže to bylo v nedávné minulosti ruku v ruce s nacisty. Vydávají zmatené, zmrzačenou češtinou psané časopisy, pepřené dragounskými anekdotami. I tito lidé jsou částí emigrace. Nezbyvá než stanovit hranici demokratického exilu. Pro nás končí demokracie tam, kde začíná inkvizitorská dogmatičnost stranická nebo církevní, samoúčelný nacionalismus a monopol na vedení, zakuklený rasismus, lež a krivé charaktery.

Druhý tábor tvoří ti, kteří těžisko svého programu položili, vědomě či nevědomě, do minula. Slovenští separatisté a stoupenci generála Prchaly žijí v duchovním dědictví romantismu minulého století, které vidělo nejvyšší hodnotu v národů a podřizovalo všechno jednání a hodnocení jedině kritériu národnímu. V době, kdy demokraté vidí cestu ze světové krise v universalistické společnosti, ve světovém řádu s účinnou exekutivou a světovým parlamentem, hledají tito lidé svůj ústřední problém ve vyřešení poměru Čechů a Slováků. Koketují s myšlenkou federalismu, aniž si uvědomují její podstatu. — Nacionalismus jako tvořivá síla už svou funkci vykonal, demokratizace Evropy nebyla možná bez emancipace národů podmaněných, které tvořily vrstvu vyděděnců. Nacismus a fašismus však do-

kázaly tragicky důkladně, že důsledně domyšlený nacionalismus — národ jako nejvyšší hodnota — vede k davovému egoismu, k popření hodnot, které jsou nutně nad národem, k popření humanity a spravedlnosti. Dnes představuje nacionalismus překážku na cestě ke světové solidaritě. Život západní civilizace není ohrožen pouhým faktem totalitního režimu sovětů, ale především jejími vnitřními konflikty. A nacionální sobectví je dnes nejsvůlejší problém všech snah vybudovat evropské společenství. Proto jsou všechna řešení dnešní krise na základě národním předem odsouzena k zániku.

Prchalův Český národní výbor v Londýně zaujímá v čs. exilu zvláštní místo. Dnes si přisvojuje roli soudce a osobuje si právo rozdělovat uprchlíky na vinné či nevinné spolupráci s komunisty. Domnívá se, že k tomu má právo, protože generál Prchala nesohlasil v roce 1943 s cestou presidenta Beneše do Moskvy a dal přednost Londýnu před Prahou. Souhlasíme, že leta 1945-48 byla v ČSR zkouškou demokratů a že jen málo těch, kteří při ní obstáli. K této zkoušce se však generál Prchala a jeho druhové nedostavili. Buď byla tehdy možnost proti komunistům bojovat a je divné, že zůstali v Londýně, nebo tato možnost odporu neexistovala, a pak jsou všechny jejich rekriminace a retribuice nesmyslné. Domníváme se, že ti, kdo za bouře seděli v závětrí, nemají právo na mentorování ani na souzení.

Nikdo nám nemůže vytknout, že bychom byli příliš shovívavými kritiky třetí republiky a jejich politických reprezentantů; v zájmu pravdy je však třeba konstatovat: období 1945-48 nebylo jen érou národního úpadku («zrady», «kolaborace», zbabělosti) byla i odvaha, byť omezená na malý okruh novinářů a politiků, kritisovat odsun Němců (Michal Mareš), pranýřovat gestapismus (Mareš, Hora a j.), nepřijímat dogma o sovětském spojení (Tigrid, Koželuhová . . .) . — Byli jsme tedy prostě obrazem

paralysované, malověrné, rozvrácené demokracie světové, součastí světové krise demokracie, jak se projevuje především v Evropě už po celá desetiletí. Zmatek v hlavách našich politiků nebyl, jak víme dnes po bezprostředním styku se Západem, větší než zmatek západních státníků. Princip kolektivní viny, přesídlení menšin, spolupráce s SSSR, účast komunistické strany ve vládě demokratických zemí nebyly vynalezeny v ČSR, ale vyplynuly z dlouhodobé dekadence demokratické koncepce.

Generála Prchalů dobře neznáme; jsme však zvyklí požadovat od politiků určitou kvalifikaci, jistou koncepci filosofickou a stranickou. A tu se domníváme, že cesta od Masaryka k Prchalovi je absurdní. Nehledě k tomu, že se kolem něho seskupují lidé, kteří žádné myšlenky nepotřebují, demokraticky defektní část exilu; stříbrňácký ráz jejich článků, propagační kult Zakladatele nemohou nikomu vnuknout respekt ke generálské politice.

Ideje a cíle třetího tábora jsou z doby méně dávné. Sem patří všechny strany čs. exilu, zastoupené v Radě, i ty, jejichž jediným smyslem je se tam dostat. Ustavení Rady svobodného Československa, přijaté exilem i domovem s úlevou a nadějí, bylo restitucí stavu před únorovým pučem, ale už při jejím lopotném zrodu se projevil rozpor o datu restituce. Pro strany někdejší NF bylo jasné, že musí počítat i se silami, které po květnu 1945 nebyly tolerovány, proto byla přijata i strana republikánská. Absurdita řešení, které stavělo Radu podle stranického principu, byla zjevná už tehdy a byla také patřičně komentována, nejdůkladněji v článku »Quo usque . . .« v Době, roč. 1949 — Hlavní orgán čs. exilu byl tak degradován na koordinační středisko ilusorních stran. Strany čs. exilu jsou sdružení několika desítek lidí, seskupených kolem hrstky politiků z první až třetí republiky, která zaměřuje poslání exilu se svým soukromým bojem o imaginární posice a křesla

víc než pochybná. RSČ nevznikla proto, aby se stala sázkou ve hře politických stran. Byla utvořena, aby pečovala o politické a sociální zajištění uprchlíků, hájila věc čs. demokracie před světovou veřejností, byla koordinačním střediskem studijní a publikační práce. Jako pracovní orgán a zástupce svobodného Československa jsme ji vítali při jejím vzniku. Měli jsme vážné pochyby, zda bude schopna plnit tyto úkoly, když kromě skupinky kvalifikovaných pracovníků musila převzít břímě stranických reprezentantů. Vývoj za půldruhého roku bohužel potvrdil tyto obavy. Kredit, který měla Rada na počátku v mezinárodní veřejnosti, zůstal nevyužit. Sociální činnost Rady byla vzhledem k potřebám neúměrně malá. Uznáváme však těžké překážky, se kterými se tato činnost v kterémkoli demokratickém státě setkává, vzhledem k emigračním předpisům a neochotě či neschopnosti západních demokracií rychle vyřešit uprchlický problém. Politicky se omezila Rada na vydávání resolucí. Jako koordinační středisko nikdy fungovat nezačala. Proto také mohl dosáhnout partikularismus tak tíživých rozměrů.

Občanský blok nastoupil k efemernímu úpředmnichovské, obnovení liberalistické demokracie v duchu měšťáckého nacionalismu, se všemi nedostatky liberalismu, s kultem majetku, s občanskými právy podle peněžní kapacity občana. Organisuje si své federalisty, arci s patřičnými rezervami — federaci, ano, ale federaci, zachovávací národní suverenitu«. Jsme přesvědčeni o tom, že tento šalamounský recept je stejně prázdný a bezúčelný jako jeho tvůrci.

Občanský blok nastoupil k efemernímu útok: dožaduje se přijetí dalších loutkových stran do Rady, aby si zajistil hlasovací většinu. Rozkol Rady začal v Paříži, kde členové občanského bloku odmítli uznat předsednictvo za stálé a zvolili si nové. Připomeňme, že při ustavení Rady došlo k dohodě, že občanské strany budou mít podle zá-

sady parity většinu v plenu, socialistické strany naopak předsedy. Tuto dohodu pařížský občanský blok porušil a jeho vedení ve Washingtonu ho v tom podpořilo. Vlekla krise v Radě vyvrcholila v jednáních 15. a 16. dubna. Zástupci občanských stran odmítli odsoudit pařížský rozkol a ze schůze odešli. Celý jejich dosavadní postup svědčí o tom, že chtějí získat vedení za každou cenu.

Socialistický tábor, jehož tendence je blížká kompromisu s hospodářskou částí košického programu, se brání mechanickému rozšiřování Rady novými zástupci nových stran. Jakkoliv naše odmítnutí stranického principu a stranictví v exilu vůbec platí i pro socialisty, souhlasíme s nimi, že je nesmyslný požadavek občanských stran, udělovat paritní zastoupení každé stolní společnosti, která se nazve stranou a bude pro sebe reklamovat právo na zastoupení. Princip stranického zastoupení v Radě je omyl, nejen vzhledem k pochybné kvalitě našich stran, ale především s hlediska účelů exilu. Trvat na tomto principu by znamenalo zlo ještě stupňovat.

Dosavadní bilance RSC, která je symptomem celé bilance exilu, dokazuje ideovou bezmocnost a pracovní slabost. Mechanický princip stranické parity a zaslepená sobeckost paritních bonzů usmrcuje reprezentativní orgán exilu. Nezměnilo se nic, všechny sekretariátové a kuloární praktiky trvají a daří se jim znamenitě redukovat Radu na diskusní klub. Nejtragičtější je, že někdejší poslanci první až třetí republiky se domnívají vystačit na všechno »domácí demokratickou tradicí.« V první republice existovala demokracie jen díky Masarykovi, navzdory všem snahám politických stran tuto demokracii co možná nenápadně odbourat. Strany neměly svou vlastní koncepci, zdědily své postuláty a metody z Vídně nebo je převzaly z Francie. Nedostatek vnitřní demokratické tradice v ČSR se projevil jako silná závislost na cizích vzorech a

současném vlivu. Po květnu 1945 se větší silhalo na levo a na Východ, až odtud přišel úder v únoru 1948. Od té chvíle nastala konjunktura extrémní pravice. V exilu se projevuje jako horečná »činnost« různých samospasitelů, papírovou válkou, výborovými šarvátkami, loven členů v táborech, resolucemi a hlavně štěpením na křídla, frakce a kliky.

Právě občanské strany reprezentují tuto samoúčelnou politiku. Do oblasti politicko-ideové zatím nijak nezasáhly, nikdo z jejich vedoucích se nepokusil o objektivní vyrovnání s minulým Československem, ani náznak o soustavném studiu sociologických či národohospodářských otázek. Přesto, že jediným pojítkem občanského bloku je fanatický odpor proti socialismu, nepoznali jsme dosud jedinou práci theoretickou, která by se s tímto problémem alespoň částečně vyrovnala.

Socialistická část exilu je méně aktivní, což ve srovnání s negativní činností pravice jí není k necti. Socialisté procházejí krisí; otřesení skutečností komunismu, pokoušejí se najít spolehlivé základy nové struktury sociální, která by zaručila demokratické svobody i socialistické postuláty. V celku t. zv. socialistický blok nepředstavuje žádnou vyhraněnou doktrínu ani konkrétní program; jestliže jsou přesto předmětem v pravém slova smyslu diskriminace oficiální pravici, je to fakt charakteristický pro skutečné a skryté podněty exilové politiky: jde o budoucí moc. Občanský blok jde ve svém bažení po ilusorní moci tak daleko, že hrozí separovat se od ostatní části exilu. Může si být jist, že rozbitím společného orgánu připravuje konec sám sobě.

Co nás nejvíce tíží, je hrozivá neúměrnost mezi dnešní problematikou světa a problematikou RSC i většiny institucí exilu. V polovině dvacátého století hledají filosofové, vědci a politikové nejlepší formu pro světové společenství a připravují základy útvaru, který by postupně přerůstáním

státních hranic vytvořil nový, nadnárodní celek, připravují pro to psychologicky půdu přehodnocováním pojmů jako je národ a suverenní stát. Na druhé straně žijí představitelé čs. exilu v provinciální problematice stran a straníček.

Ceskoslovenské drama není než částí světového konfliktu. Otázku československou je možno vykládat jen jako jednu z dílčích fází boje o světovou demokracii. Zveme členy Rady, aby podle tohoto hlediska svou činnost revidovali. Aby nemarnili čas a soustředili se k práci; je třeba získat spojence na oficiálních i neoficiálních místech, intervenovat, odstraňovat překážky, které brání uprchlíkům v táborech v emigrování, vypracovat strategii propagační a zpravodajské práce, podporovat studijní a publikační činnost a udržovat spolupráci se všemi, kdo se k ní přihlásí.

Úkol exilu je jasný. Práce, která by tento úkol splnila, není než v skromných začátcích. Nedomníváme se, že by Rada mohla splnit celý pracovní program. Chceme však,

aby nezůstala jen mluvčím. Nejsou-li ti, kdož ji tvoří, schopni něčeho jiného než přenést do politického mikroorganismu všechny nemoci politického života z republiky, pak je marné čekat na vzkříšení Lazara. Pak by však byl konec této Rady neodvratný, protože by podlehla, jako dosud všechny emigrace, zákonu postupného dělení. Nebyl by to však konec našeho exilu, protože v něm je ještě dost lidí, kteří sem nepřišli stavět papírové domečky ze stranických legitimací, ale přispět podle svých sil k porážce komunismu a vytvořit program nikoli jako beznadějný pokus o obnovu minulého stavu, ale jako program pro budoucnost, v souhlase s dnešní ideovou základnou demokratické suverenity, a mít při tom na mysli svět jako nadnárodní a nadstátní realitu. Takovýto program není ovšem možno dohodnout v žádané Národní frontě, ani se o něm nedá hlasovat. Je třeba o něm přemýšlet a pracovat na něm.

L. David

ANGAŽOVANÁ LITERATURA II:

PĚTADVACÁTÁ HODINA

Vydání francouzského překladu Pětadvacáté hodiny (C. Virgil Gheorghiu: La Vingt-cinquième Heure, Paris 1949) je literární událostí, daleko přesahující kulturní prostředí Francie a pro nás významné hned z několika důvodů. Zejména ohlasem, který vyvolalo — neboť jde o román vpravdě moderní a předpokládáme, že překlady do několika dalších jazyků jsou už při nejmenším v tisku. Chceme věřit, že tato mimořádná pozornost náročného francouzského publika neplatí pouze poutavému románu, nýbrž hlavně jeho ústřednímu problému, chorobě naší společnosti a našeho světa. A také, na neposledním místě, naší části tohoto světa, střední a východní Evropě. Jde totiž o první skutečně vážné literární vyjádření sou-

dobé krise naší společnosti, viděné očima příslušníka jednoho z postižených národů. Gheorghiu promluvil, hlasitě a účinně, za Rumuny; jestliže bychom uvítali českou protiváhu — nebo lépe: aspoň protiváhu Pětadvacáté hodiny, zůstává to v záplavě trapných pseudoliterárních pokusů (naštěstí zatím většinou v rukopisech) pouze zbožným přáním.

A přece bude kritika románu sama o sobě spíše negativní, i ve světle »neklasického« hodnocení, které jsme zvolili pro angažovanou literaturu (viz Skutečnost, 3 - 4): neboť jeho evidentní slabiny jsou četné a i když snad unikají pozornosti západního čtenáře, v našem nazírání mu podstatně ubírají na přesvědčivosti. Nemůžeme v zá-

sadě přijmout pesimistickou тези o »pěta-dvacáté hodině« lidstva, o bezvýchodnosti současného stadia lidské společnosti, která definitivně překročila časový úsek, vyměřený její existenci. Nejen ze sentimentálních důvodů: spisovatel Traian Koruga, ústřední a částečně autobiografická postava románu, ztělesňující tuto beznadějnou resignaci, nás nedokáže přesvědčit o její oprávněnosti. Intelektuál Koruga je sám o sobě papírovou, nelogickou a nepravděpodobnou postavou. Snad si přechodně získá sympatie čtenáře svými brilantně ironickými »suplikami«, glossujícími válečné a poválečné události; ale theoretické výklady jeho filosofie, rozvržené, nesoustředěné a násilné až k trapnosti, patří k nejslabším pasážím knihy. Tato filosofie měla patrně zdůraznit a vysvětlit dobrovolnou smrt Traiana Korugy; v autorově podání se však jeho laciný únik neobyčejně přibližuje zbabělosti.

Máme mnohem raději prostáčka Iohanna Moritze, nevinného a zřejmě předurčeného k utrpení. Dojímá svým zjednodušeným, naivním pohledem na svět, nezměněným ani třinácti lety, strávenými v pracovních táborech. Iohann Moritz je na základě falešného udání neoprávněně internován v Rumunsku jako Žid, v Maďarsku jako Rumun a v Německu jako cizinec - pracovní síla. Po rozmarné, roztomile nepravděpodobné epizodě, která z něho neočekávaně dělá představitel dokonalé ušlechtilé rasy a vojáka SS, je znovu internován Američany jako ressortissant země, která vede válku proti Spojeným státům a později odsouzen jako bývalý SS. Mezitím popravili komunističtí uchvatitelé moci v Rumunsku jeho starou matku a jeho žena prošla při svém útěku do Německa rukama sovětských vojáků. Rozbitá rodina se setkává v Německu ve chvíli, kdy začíná třetí světová válka, aby byla znovu internována jako podezřelý živel z východní Evropy. Nuže, tento rumunský venkovan, který viděl »kilometry

ostnatého drátu« a který po třinácti letech utrpení mohl věřit pouhých osmnáct hodin ve svou znovunabytou svobodu, zhuštěně představuje typ anonymního evropského člověka, trpělívě přijímajícího křivdy a strádání, člověka, který přežije — i když se to zdá být v určitých krajních situacích současnosti tak málo pravděpodobné.

Prostředí válečných a poválečných let, vyúsťujících v předpokládaný příští konflikt, přirozeně nutí autora věnovat jistou pozornost dvěma světům, které se v něm utkávají. Rekneme přímo, že postřehy o Američanech se nám zdají nepoměrně zdařilejší, neboť se kryjí se zneklidňujícími zkušenostmi nejen našimi, ale většiny západní Evropy. (Je snad možné přijímat s určitou rezervou realistickou scénu v americkém internačním táboře, kde Military Police hledá zlato u nahých vězňů, scénu, nápadně se přibližující analysám existencialistické kategorie hnusu). Ano, jsou to ty ozbrojené děti, znající Evropu jen velmi nepřesně, bez skutečného zájmu o její problémy a neschopné jejich existenci alespoň připustit; věřící, že vedou válku, »aby byl celý svět civilisovaný«, hrdé na svůj zmechanisovaný Systém a lpějící na něm bez ohledu na nespravedlivost a absurdnost, které způsobuje.

Otázka není zdaleka tak jednoduchá, pokud jde o Gheorghiovy vojáky Rudé armády. Předně v nich nevidíme — v Gheorghiově pojetí — produkty technického systému, které by argumentovaly jeho originální theoretickou představu »Východu jako části Západu«, zdokonaleně uplatňujícího západní »mechanickou civilizaci«. Jejich primitivismus, tak jednostranně podtržený, mezi jiným popírá teorii pěta-dvacáté hodiny. Domyslíme-li tento problém z vnitřku, musíme připustit, že ti barbari by přece museli být schopni dalšího vývoje, neboť primitivismus nemůže být stadiem konečným. Znamenal by nástup další, odlišné epochy — za cenu předběžného zničení ci-

vilisace dosavadní. I když je v tomto připuštění zdánlivá kontradikce a i když je to hodně nepřijemné, bylo by případné vítězství tohoto dravého barbarství také východiskem (nejhorším z možných, samozřejmě) což je přesný protiklad Gheorghiovy koncepcce.

Ale problém má ještě jinou stánku, a budiž o ní mluveno na tomto místě — i za cenu pohoršení různých odstínů na různých stranách. Vycházíme z předpokladu, že příští vítězství demokratického tábora není uskutečnitelné bez účinné spolupráce národů dnes ovládaných komunismem. Z čistého oportunismu — máme-li se vyhnout katastrofálním psychologickým chybám, kterých se dopustili Němci — musíme tedy usilovat o oddělení **komunistického režimu** především od **ruského národa**, t. j. využít už dnes a vždy v minulosti existujícího rozporu a představit západní veřejnosti Rusko jako zemi, která má být **osvobozena**. Přejeme si pokud možno účinnou protisovětskou propagandu, ale při nejlepší vůli nepovažujeme za argument proti komunismu nebo dokonce za důvod k válce fakt, že se ruští vojáci dopouštěli celých serií barbarských násilností; a to i když máme své vlastní zkušenosti s Rudou armádou. Odvážíme si tvrdit, že vojenské násilnosti nepředstavují **trvalé** ohrožení světové kultury — to spočívá v samé podstatě totalitního režimu a v jeho pokřivené filosofii — a přes všechny bezesporné antipatie k Sovětskému svazu se nám nezdá, že by hromadné znásilňování patřilo k národním zvykům, úspěšně pěstovaným na jeho teritoriu od říjnové revoluce. Západní tisk generalisuje a zjednodušuje příliš snadno, a v jeho případě je to pochopitelné, už proto, že nikdo z východních intelektuálů-exulantů se nepokusil o rektifikaci. Víme velmi dobře, že je to posláni krajně nepopulární. Ale stejně víme, že oficiální západní propaganda určitě prohlašuje v případě konfliktu: »Nebojujeme proti národům Sovětského svazu, ale proti ...«

atd. A konečně víme neméně přesné, že podobná ujistění zůstanou bez významu, neboť jim předcházelo několikaleté zpracovávání západní veřejnosti propagandou odlišnou, propagandou, i v některých případech sestupující k terminologii fašismu neblahé paměti.

V této spojitosti, když už bylo vysloveno ono tak často nepřesně používané slovo: v Gheorghiově knize je několik podrobností při nejmenším zarážejících. K vyslovené nepřiznivému postoji k Američanům a Rusům a k téměř neskrývanému antisemitismu se připojuje postřeh o Francouzích, kamenujících vlak se zajatci. K čemuž tvoří protiklad detail o Němcích, odvážejících smrtelně zraněného kněze Korugu do vojenské nemocnice (»Jsme přece civilisovaný národ«), nebo epizoda o smrti nacistického poddůstojníka, který »dovede umřít, jak se sluší na německého vojáka«. Málem by si získal naše sympatie, svou láskou ke koním, svou obětavostí bez hranic, svým konečným přiznáním lásky ke dvěma ženám, své manželce a dceři. Jsme skoro v pokušení mu odpustit, že jednu z nich zabil a druhá unikla stejnému osudu jen shodou náhod. Téměř sympatický je ostatně i nacistický vědec-rasista, naivně věřící svým teoriím a svému vůdci. Blázen? Jistě, ale nesmírný idealista, což není tak docela špatné. Zajisté že jde pouze o detaily, o kterých chceme věřit, že nemají zásadní důležitost. V tomto případě však byla náhoda, která je způsobila, vpravdě zálučná.

Ale přes všechny tyto výhrady je »Pětdvacátá hodina« pozitivním přínosem. Nejen že odkryla dychtivost západního publika po informacích o našich bezprostředních bolestech: názorně také upozornila na všechna nebezpečí, která se budou stavět do cesty při jejich literárním zpodobování. Podle našeho názoru je daleko závažnější to druhé.

Stanislav Kubát

POLITICKÝ VÝVOJ SOUČASNÉ ANGLIE

PO jasné převaze, kterou měla Labour Party v parlamentě mezi r. 1945 a 1950, vznikla po únorových volbách mnohem komplikovanější stranickopolitická situace. Dnešní poměr stran při němž má L.P. v celkovém počtu 625 poslanců nepatrnou většinu několika hlasů, je veš mi řidkým zjevem v této zemi. Volební systém zde obvykle dává straně, která získala jen o několik procent větší počet hlasů ve volbách, poměrně větší převahu v parlamentě a tak umožňuje její účinnou vládu a provádění programu, na který byla zvolena, nenutí ji k vsilování do koalic, které jsou častým negativním rysem kontinentální politiky.

Labour Party uskutečnila program, s nímž v r. 1945 předstoupila před voličstvo. Anglická sociální struktura se v posledních letech změnila více než dříve za celá desetiletí. Znárodnění základních hospodářských zdrojů (uhlí, elektrárny, doprava a j.) a zvláště zřízení »Welfare State«, jak je zde současný polosocialistický stát nazýván, vyvolalo mnoho souběžných změn i v ostatních sektorech anglické společnosti. Znárodnění vzalo největší zdroje majetku a moci z rukou jednotlivců a Welfare State svou politikou plně zaměstnanosti, státních podpor, sociálního zajištění proti důsledku nezaměstnanosti, které dříve byly nezřídka katastrofální pro vrstvy hospodářsky slabé, i svým záměrným novým rozdělením důchodů v jejich prospěch, změnil a mění celou anglickou společnost. Dřívější obrovské třídní rozdíly (v majetku, chování, vzdělání, celé osobní kultuře, ba i v řeči) se těmito vlivy počínají podstatně zmírňovat. Počáteční popud k těmto dalekosáhlým změnám byl ovšem dán obrovskými přeměnami, které přivodila válka. Dlouholetá vojenská a průmyslová mobilisace, stále bombardování a totální úsilí, které musila Anglie vynaložit v letech válečných, si vynutily dalekosáhlé a dříve nebyvalé zásahy státu a veřejných autorit, které musely převzít mnohé důležité funkce v zájmu celé společnosti a spravoval je na podkladě více méně egalitářském. Tento soubor příčin také přivodil vítězství Labour Party v r. 1945 a pád strany konservativní přes ohromnou popularitu válečného vůdce Churchilla, neboť Labour Party byla stranou, která měla podobné zákroky vždy v programu. Celý tento soubor změn v posledních deseti letech, způsobený válečnou situací, částečně záměrně legalisovaný a provedený Labour Party, přetvořil Anglii ve spořádaný stát, dávající bezpečí a hospodářské, sociální a lékařské zajištění všem svým občanům bez rozdílu, v nejvyšší míře, slučitelné s celkovou hospodářskou situací země.

Vedlejšími produkty tohoto vývoje ovšem bylo velké zesílení moci státu a veřejných institucí a mnohá omezení dříve autonomních činností iniciativního jedince, které zaměstnával dřívější liberalistický řád. Tato omezení jsou pocítována hlavně vyšší střední třídou, nikoli však výhradně ji. Mnozí kvalifikovaní dělníci, zemědělci atd. počali považovat své nové sociální zabezpečení za dané a samozřejmé a počínají pocítovat s nelibostí byrokratická omezení, často nevyhnutelně spojená s novým systémem, a omezení některých dřívějších svobod. Důsledek se objevil v únorových volbách, při nichž se národ i parlament rozdělily na dva téměř stejně velké díly, labouristický a konservativní. Zdá se, že tento poměr sil bude zhruba charakterizovat anglickou politickou situaci i v dohledné budoucnosti (je ovšem nutné mít na zřeteli, že i menší přesun v počtu hlasů na kteroukoli stranu v příštích volbách může mít v zájmu větší přesun v parlamentě a tudíž i vládu s účinnou parlamentní většinou).

Velké změny posledního desetiletí se odrážejí zajímavým způsobem ve vývoji obou hlavních politických stran, což je skutečnost neprávem často přezíraná. Tradiční strana konservativní se měnila a dosud mění ve stranu, která v podstatě přijímá základní principy,

na nichž byl zbudován Welfare State, i větší díl jeho praxe a útoči svou kritikou jen na jeho části podružnější, které dle jejího názoru příliš pollačují hospodářskou iniciativu jedinců s neblahými důsledky pro celkové hospodářské postavení Anglie. Také přílišná moc byrokracie je ovšem kritizována. Avšak co je důležitější, tato nová konservativní strana uznává základní odpovědnost státu za hospodářský a sociální blahobyt společnosti a důsledky z toho vyplývající. Liší se tak od Labour Party spíše jen jinak položeným důrazem při podobném programu než odlišným základním programem.

Také v Labour Party však dochází k vývoji neméně zajímavému. L.P. jako celek nikdy nebyla stranou dogmaticky socialistickou, byla vždy spíše stranou odborářů, kteří v Anglii nikdy nebyli socialisty v kontinentálním slova smyslu. Nicméně měla vždy mocné a vlivné zvláště intelektuální «levé» křídlo. Tento uttraradikální směr však ztrácí v posledních letech postupně půdu a z Labour Party se stává strana postupující stále větší měrou empiricky k svým všeobecným humánně sociálním cílům, vzdávajíc se stále více tuhého dogmatu a mythu »ryzího« socialismu.

Vidíme tedy, že rozdíl mezi oběma hlavními politickými stranami, ač skutečné a důležité, se netýká již politických principů, nýbrž spíše metody, již se má dosahovat cíle, který v koncepci obou stran je dosti podobný. To je hrubá charakteristika obou stran, která je povrchnímu pozorovateli a ovšem často i příslušníkům stran samotných, zastírána politickou výměnou názorů, v demokracii přirozenou a nutnou. Je pochopitelné, že za těchto podmínek se jen těžko udržuje třetí strana »středu«, strana liberální, když obě strany hlavní se tomuto »středu« tak přiblížily. Celá tato situace je však politickým podkladem všeobecné stability britské společnosti a všech hledisek její vnitřní i zahraniční politiky, stability, která se projevuje i v dnešní překrásné rovnováze stran v parlamentě a která je jedním z pevných pilířů demokratického světa.

Na rozdíl od komunistických stran kontinentálních, komunistická strana anglická nikterak nevzrostla po druhé světové válce. Naopak, od r. 1948 jejího členstva spíše ubývá. Počet příslušníků strany se nyní pohybuje mezi 40.000 a 45.000, straně se v posledních volbách nepodařilo dostat do parlamentu ani jednoho poslance (dříve měla dva) a obrovská většina kandidátů ztratila své depozity (voleb kauce). Uhnem, součet komunistů a oněch sympatizérů, kteří jsou ochotni odevzdat svůj hlas komunistickému kandidátu, dosahuje sotva půl procenta veškerého voličstva v zemi. Sociální program Labour Party, účinně prováděný pomocí tradičně schopné a neúplatné byrokracie, vzal komunistické straně vítr s plachet — ovšem vedle všech tradičně působících rysů v anglické společnosti, které vždy z komunistické strany činily skupinu číselně bezvýznamnou.

Stalinský komunismus je tedy v Anglii hnutím daleko méně významným než na kontinentě, ale přes to, že zde naprosto není s to sám o sobě vážněji ohrozit společenský řád, v dané světové situaci zůstává zcela reálným nebezpečím. Komunistická strana, nejspíše tu schopná organizování skutečných masových akcí, používá tři hlavních metod: 1. »mírové« propagandy, která svými známými hesly má mást prostoduché a oslabovat vojenskou i psychologickou připravenost národa. 2. přímé špionáže ve prospěch SSSR (viz poslední velký případ dra Fuchse), 3. demagogické vyvolávání či využívání nespokojenosti některých částí dělnictva a organizování neoficiálních stávek tam, kde to je právě možné (doky).

Účinná odpověď na tuto komunistickou podvratnou činnost je ovšem na snadě. Byla by to ilegalsace komunistické strany, její postavení mimo zákon, k jakému právě dochází v Austrálii. Podzemní část komunistické strany by se ovšem snažila působit dále, strana by však byla zbavena své nejcennější, protože veřejné, demagicko - propagační základny. K to-

mulo opatření se však Angličané zdráhají přistoupit, tradice úplné svobody projevu miněni je příliš silná a umožňuje tak i existenci organizace, usilující o zničení celého demokratického kulturního systému. Ráznějším zákrokům brání i obava, aby jedinec nebyl persekčován pro své odchylné názory a aby se celá akce nezvrtila v něco, co se spíše podobá »honičce za úchytkáři«. Tyto a podobné obavy jsou posilovány odstrašujícím chováním některých amerických senátorů, kteří pod pláštíkem akce proti komunismu sledují své úzce stranické či osobní cíle.

Angličané proto postupují proti komunistické straně dále pouze v rámci existujících zákonů a nařízení, ovšem jen s částečným úspěchem. V poslední době však i zde dochází k postupné změně názorů a k uznání, že dnešní stalinský komunismus není »obyčejnou« politickou stranou, nýbrž konspirujícím podvratným hnutím, stojícím ve službách cizí imperialistické velmoci. Uvodník, nazvaný »Opatření proti komunistům« vlivného deníku *TIMES* (z 8. května t. r.), píše: »je prvním principem demokratické teorie a pravidlem zdravého rozumu, že někdo nemůže požadovat od státu práva, která není ochoten povolit svým spoluobčanům.« Podobné úvahy, množící se tu teprve v poslední době, nasvědčují tomu, že zde pomalu dochází k nutné reinterpretaci tradičního demokratického stanoviska. Přesto však k tomuto logickému kroku, ilegalsaci komunistické páté kolony, Angličané, jako píše empirikové, přistoupí pravděpodobně teprve tehdy, až se budou cítit komunismem vážněji ohroženi než dnes.

Máme-li se tedy pokusit o shrnutí a generalisaci, můžeme říci, že Anglie je a zůstává zemí obdivuhodně politické stability, slučující se s postupným vývojovým vyrovnáváním s novými podmínkami, zemí politického »common sense«, ač někdy, aspoň pro kontinentální vkus, příliš ulpívající na tradici. Je společností, která i při značných hospodářských obtížích dovedla sloučit demokratické politické zřízení s potřebnou měrou hospodářsko - sociálního plánování, která dokázala zachovat podstatné osobní svobody a zároveň se postarat o rovnoměrnější rozdělení národního důchodu i o základní bezpečnost pro každého.

Anglie je první zemí, v níž došlo k oné obrovské hospodářské expanzi, již je moderní doba charakterisována, k expanzi, která se nevyhnutelně nyní chýlí k svému konci. Můžeme se snad tázat, zda některé z hlavních znaků současné Anglie se v podobné formě neobjeví i u zemí jiných, až tyto dosáhnou anglického vývojového stadia. Můžeme se zamyslet na příklad nad tím, zda i jinde nedojde k postupnému opouštění obou historicky slavných ideologií, ideologie »laissez faire - kapitalismu« i původního »socialismu« a zda nenadchází éra empiricko - radikálního plánování s přímým řízením v některých a záměrným ponecháním volného pole osobní iniciativy v jiných sektorech, vždy ovšem na hlubším podkladě respektu k lidské osobnosti a k postulátům moderní demokracie. Necht' je tomu jakkoli, v každém případě bude nutno nejprve překonat hlavní nebezpečí demokratického vývoje, jímž je — byť v Anglii méně než na kontinentě — totalitní bolševický imperialismus zvenčí a jeho komunističtí pomáhači uvnitř.

H. J. Hájek (Londýn)

DISKUSE A POZNÁMKY

SNÁŠENLIVOST K NESNÁŠENLIVÝM?

Chceme-li pomáhat přípravě myšlenkového obratu na Západě, který je podmínkou netoliko přijetí nového, životaschopného po-

jetí demokracie, nýbrž i prostého pochopení hloubky současné krise, budeme musít vykonat mnoho trpělivé práce. Předním a velmi důležitým úkolem bude očistování dvojí-

ho druhu: pojmům nutno vrátit obsah a hodnotám vykázat pravá místa na společenské stupnici. Nepochybně se ukáže, že dnešní potíže jsou způsobeny daleko spíše úchylkou od zásad a ducha demokratické civilizace, než jejich selháním. Že tedy velmi mnozí z těch, kteří dnes bezradně stojí tváří v tvář smrtelné hrozbě komunistické totality a prohlašují, že neexistují demokratické prostředky proti jejímu rafinovanému pronikání infiltrací a hypnotisováním neinformovaných početních většin, vlastně ani neznají duchovní a společenskou soustavu, pro niž chtějí lámat kopí.

Pravá demokracie má dost zbraní v zásobě, aby se vypořádala s »vůli lidu«, ztělesněnou v »demokratických« institucích závodních rad a akčních výborů. Nemá je ovšem bezkrevný přízrak, ve který se demokracie namnoze přeměnila, když dopustila zmatení pojmů a opustila řád hodnot, na kterém spočívá. Demokracie bojující není protiklad přívlastku, jestliže dbá tohoto řádu; návrat k němu bude výsledkem trpělivé nepřilíhající populární práce, kde všichni můžeme prokázat neocenitelnou službu věci svobodného světa.

Máme na mysli zejména jednu hodnotu na demokratické stupnici, pro kterou musíme opět najít náležité pořadí, abychom překonali nebezpečný mrtvý bod v obraně samé podstaty naší kultury: tou hodnotou je tolerance. Snášelivost k odlišnému názoru je v pravé demokratické soustavě, stejně jako princip většiny při hlasování, hodnotou nikoli nejvyšší, cílovou, nýbrž zprostředkovanou, druhořadou vzhledem k vlastnímu a nehlubšímu obsahu demokracie. To znamená, že podmínky pro toleranci jsou dány jediné na demokratické základně, jen mezi těmi, kteří tuto základnu přijmou. Jinými slovy nemůže existovat snášelivost k nesnášelivým.

Zmatek v našich řadách v tomto směru postoupil již dosti daleko, jinak bychom nemohli být svědky »znepokojení« nad záka-

zem komunistické strany v Australii, propuštěním Joliot-Curie z místa, kde sám otevřeně prohlásil, že bude páchat velezradu, nebo váhavého postupu anglických univerzit vůči zaprodancům úhlavních nepřátel nejceněnějšího kulturního dědictví lidstva. Všichni, kdo se pozastavili nad tím, že se demokratická civilizace brání proti silám, jež ji chtějí popřít, jsou obětmi hrozného omylu. Domnívají se, že demokracie stojí a padá se snášelivostí.

»Důsledná«, to jest pro demokracii sebevražedná tolerance, je možná jen jako naprostá indiference a také se tak praktikuje. Pak ovšem přestává být hodnotou a na společenské stupnici nemá místo, tím méně první. Obhájci tolerance jako nedotknutelné mravní zásady se proto po několika větších diskuse utopí ve vlastních protikladech. Připusťme na okamžik jejich názor. Pokusí se jej obhájit dvojím důvodem.

Jednak budou přesvědčeni, že právo potlačit jiný názor a jiné hnutí máme jen tam, kde známe objektivní pravdu. Ježto však obecná objektivní pravda neexistuje, je tolerance ke všemu a všude nutná. Zde upadají do podivuhodného protikladu: prohlašují, že ze všech pravd jedinou objektivní pravdou — to jest ve svém zájmu připouštějí — je pravda o nutnosti tolerance a stejným dechem žádají snášelivost — to jest zdržením se zákroku — vůči těm, kteří tuto jedinou objektivní pravdu popírají.

Druhá část hlasatelů snášelivosti k nesnášelivým nezakládá své stanovisko toliko na omezených možnostech lidského poznání, jako spíše na shovívavosti. Domnívají se, že snášelivost může mít též poslání výchovné. Na nesnášelivé se dívají jako na pohlouplé, nedospělé nebo primitivní, jež je teprve třeba přivést k rozumu. V oblasti osobních styků nelze popřít významnou úlohu trpělivého příkladu. Jinak je tomu v dnešním boji na život a na smrt mezi samou podstatou naší civilizace a organizovanými silami záporu, jež zapřáhly veškerý rozum

a prostředky k jejímu vyvrácení. I kdyby iluze o možnosti »převýchovy« hnutí, jež se průběhu desetiletí proměnilo v uvědomělý systém, měla nějaké oprávnění, neočekávají stoupenci tolerance zajisté žádnou rozvahu a snášenlivost od »nezkrotných přírodních sil«. Budou se nepochybně ze všech sil snažit, aby je udrželi daleko od odpovědných míst tak dlouho, dokud se o pravdu nezcivilisují. Nač však mohou spoléhat? Na rozvahu a soudnost početní většiny, která v nejmladší minulosti podala bohaté důkazy, že si umí zvolit za vůdce blázna nebo zločince? Nakonec i oni — nechtějí-li sami sobě odporovat — musí připustit a schválit opatření proti budoucím možným Hitlerům a Stalinům. Zda tak učiní dnes či zítra, je otázkou taktiky, strategie boje, což ovšem nevylučuje, že pozdní jednání se bude rovnat porážce.

Vidíme tedy, že snášenlivost k nesnášenlivým odporuje přímo zásadám zdravého rozumu. Nejzávažnější námitkou proti ní jsme nicméně vznesli již na začátku: nemá totiž nic společného s pravým obsahem demokracie, na jejímž žebříčku stojí tolerance až na druhém místě jako hodnota, přiznaná pouze těm, kteří přijali a vyznávají spiritualistický, solidaristický a voluntaristický společenský řád. Tedy těm, kteří uznali vývoj lidského ducha jako počátek a cíl všeho civilizačního vývoje; kteří posuzují společenská zřízení podle možností, jaké rozvoji ducha, to jest pravému osvobození všech lidských bytostí bez rozdílu, poskytují; a kteří konečně věří, že tvůrčí lidský duch ve svém pořádacím úsilí nemá jiné hranice než hranice mravní odpovědnosti, jejíž stupeň uvědomění a dobrovolného podřízení jest současně stupněm nadřazenosti nad zvířaty, pravé lidské velikosti a spojení s řádem nesmrtelným. Snášenlivost k nesnášenlivým by znamenala konec snášenlivosti i ke snášenlivým, tak jako svoboda nesvobodných přivodí nesvobodu svobodných. Ne, kvalifikovaná většina přehlasuje kvalifiko-

vanou menšinu a odejme jí i sobě navždy možnost přeměnit se či být vychována v uvědomělou většinu, jež bude jedinou trvalou zárukou bezpečnosti demokracie. Boj o holé bytí celé naší civilizace nás zastihl ve chvíli, kdy takovou jistotu ještě mít nemůžeme; potřebujeme každého bojovníka, je muž je náš životní sloh drahý a proto se nám lehkomyšlné sebezmrazení absurdními a zmatenými představami jako »snášenlivost k odpůrcům tolerance« může stát osudným přepychem.

Mark Lennan

MRAVNOST A SOBECTVÍ. Zdá se, že bylo třeba emigrování, abychom se naučili přemýšlet a hledat příčiny svého neslavného pádu.

V roce 1945 to nebylo jenom několik desítek lidí, kteří se rozhodovali pro komunistickou stranu. Volby byly rozhodně svobodné a vše se nepříhodilo pod tlakem násilí a zvnějšku. A teprve dnes si uvědomujeme, že ve svém zápase s Německem, posedlým komplexem superiority, jsme se sami ozbrojili tímž komplexem. Nedotknutelnost národa a odmítání jakékoliv kritiky byly jen částí důsledků tohoto stavu. A právě tak málo — velmi málo lidí mělo odvahu vyslovit zásadu, že mravní zákon váže nejen jedince, nýbrž i národy, že je tedy nadřazen zájmům kohokoliv. Nečetli jsme články, dozrávající, že politik, reprezentující svůj národ, má právě tak určité meze, dané mravním zákonem, jako je má jedinec a ty že nesmí překročit ani »v zájmu národa«? I přední náš žurnalista, jehož postoj vůči komunismu byl nanejvýš čestný, píše v jednom z prvních čísel *ludwigsburské Doby*, že nikomu nelze zazlívat sovětofilskou politiku, neboť nám nebyla dána možnost — výsledek by musel být stejný, i kdybychom byli odmítli stalinské protektorství. Je však veliký rozdíl mezi mravní situací člověka, který je znásilněn a člověka, který se útočníkovi dobrovolně vzdá — i za předpokladu, že výsledek je týž.

Velký podíl na naší bludné cestě má

zklamání z Mnichova a panický strach z Německa. Nebyli jsme ostaně jediní, kteří selhali Selhaly i druhé národy, postavené před týž problém. Ale mravní situace zůstává táž, ať v ní selhal jeden nebo všichni. Stát se prodejným ze strachu je mravně nesprávné, zůstává nesprávným, i když jednající má jistotu, že odpor je beznadějný a že zlo materiálně zvítězí.

Snad se těmito řádky stavím do nepříznivého světla mravokárce a mohlo by být právem poukázáno na to, že bychom v dané situaci nejednali jinak. Svou kritikou však neřeším otázku »příčitelnosti«, subjektivní viny — tato otázka je neřešitelná. Žádný člověk nemůže znát na tolik psychologický stav jiných, aby je mohl odsoudit a vyjádřit se o jejich vědomé vině. (Ovšem i naopak: Nemůžeme nikdy tvrdit s jistotou, že ten či onen přestupek mravního zákona nebyl subjektivně zaviněn určitým člověkem). Nemůžeme-li se však nikdy vyslovit s jistotou o subjektivní vině, můžeme se zato s jistotou vyjádřit o objektivní mravní hodnotě činu, t. j. zda čin odpovídá mravnímu zákonu nebo mu odporuje. Ba dokonce bývá naši povinností tento soud pronést.

Strach je jednou z nejnebezpečnějších vášní a snižuje odpovědnost za činy, spáchané pod jeho tlakem. Ale národní výchova může lidi ozbrojit proti strachu, může je přimět ke statečnosti. Hledáme-li tedy hlavní příčiny, vedoucí k našemu současnému mravnímu neštěstí (nemluvíme o násilném vítězství komunismu, které pravděpodobně bylo neodvratné, nýbrž o faktu dobrovolného poddání se), najdeme je asi v nedostatečné mravní pevnosti a v nedostatku mravního sebevědomí jak u širokých vrstev našeho národa, tak u našich vůdčích politiků. Trpěli jsme totiž všichni velmi »širokým svědomím«. Nebyli jsme vychováni k tomu, abychom skutky odvažovali na lékárnických vážkách. Slýchali jsme o téměř jediné kvalitě, která měla být samospasitelná — a tou bylo vlastenectví. Nebyli jsme skrupulanti. Většina z nás byla přesvědčena, že teče-li do bot, padají všechny zákony a ohledy (»vždyť je to stejné jen lidská koncepcie«). A což teprv šlo-li ne o jedince, nýbrž o národ, jemuž teklo do bot!

Naši národní vychovatelé, učitelstvo a tvůrce veřejného mínění nás na podobnou zkoušku nepřipravili, a proto jsme selhali. Selhali jsme už za Německa a selhali znovu za komunistů. Naším heslem nebylo »Se štitem nebo na štitu«, nýbrž »Jen to přežít, jen zachovat národ neoslabený«. Důvodem této slabosti byla krise světového názoru, rozleptání našeho národního smýšlení pozitivismem. Lidé se stavěli skepticky k nějakému mravnímu zákonu, nevěřili v nějaký mimolidský zákon, člověkem nestvořený, kterému člověk slouží a který nemá moc změnit a sobě přizpůsobit. Jediným měřítkem mravnosti byla nesobeckost, jednání, nerušící zájmy druhých. A tento všeobecný omyl, všeobecná, eufemisticky řečeno mravní nenáročnost je důkazem, že jsme jako celek churavěli. Nesobečtí je jen jednou z podmínek mravního života, ne však podmínkou jedinou. Žádný z velkých filosofů-ethiků by si netroufal jednoduše a beze zbytku položit rovnítko mezi nesobecké a mravné. Delikty proti bližním nejsou jedinou kategorií mravních přestupků. Spravedlnost a laskavost, ač jistě velmi důležité, nejsou jedinými cnotmi. Existuje i řada jiných mravních kvalit, které nemají vztah k bližnímu nebo ke společnosti. Smýšlení průměrného našeho člověka, že pokud nikomu neuškodí a neublíží, všechno je v pořádku, je mylné.

Ztotožňování mravnosti s prospěchem bližního či celku je možná vůbec jádrem naší krise. Co nezasahuje do sféry druhého, co se děje mezi čtyřmi zdmi anebo dokonce jen v mém intelektu, snad nemá s mravností co činit. Odtud také přesvědčení, že člověk může sloužit desateru režimů a točit se jako korouhvička po větru, neboť jinak by vystavil rodinu bídě a sebe persekuci. Kromě užitku bližního všechna ostatní kritéria jsou jen »flatus vocis« a bylo by pošetilé mrtvé lítěře nebo lidskému výmyslu obětovat tak cennou hodnotu jako je vlastní zdraví a vlastní život nebo dokonce zdraví a budoucnost ženy a dětí. Naši lidé jsou ochotni jít do Bezkyd a žít partyzánský život štváného zvířete »až to začne praskat«, jsou ochotni nasadit i život v nějaké letákové akci, ale nejsou sto nesehnout páteř

a nepřetvařovat se, když tím národní kolektiv nic nezíská. Sám mravní zákon jím není dostatečným motivem. Svědomí nestojí za to, aby se proň živořilo nebo umíralo.

I v emigraci jsme velmi náchylní zaměřovat prospěch bližního nebo celku s mravností. Chceme léčit národní chorobu jen sociálně nebo politicky. To proto, že diagnosa je chybná. Nemoc se nám jeví jen jako chybný politický systém — nic více. Většina chce omezovat restauraci národního života jen na restauraci poměru k bližnímu nebo ke společnosti, zatím co nemoc vězí hlouběji. Je třeba úplné restaurace jedince, restaurace charakteru. Dokud přerod nezasáhne i náš nejintimnější život, pokud nezasáhne i myšlenky, které nemají žádný vztah k druhým lidem, všechna snaha je marná. Nejdříve je třeba vyjit z mravní skepse, z názoru, že nemáme právo přesvědčovat druhé, pokud jde o jejich soukromý život a pokud jejich jednání nikomu neškodí. Tento liberální ostych je nesprávný. Ví-li člověk, že někdo jiný ubližuje lidské důstojnosti, že ubližuje sám sobě — je naší lidskou povinností pokusit se o jeho záchranu.

Dominik

NOVÝ LITERÁRNÍ MONOPOL si zakládá tisk odsunutých Němců, počítaje Franze Kafku a Franze Werfla, nmluvě o Rilko, do t. zv. »sudetské« literatury. Difficile est satiram non scribere, pozorujeme-li, jak třeba neonacistický Europa-Kurier otiskuje části Werflově Musa Daghu (kdyby tak věděli že starý Werfel skutečně s odsunem nikdy nesouhlasil!), nebo kterak někteří redaktori, pišící dříve pro pražský »Neue Tag«, dokazují velikost sudetské literatury jménem Kafkovým.

Je zřejmé, že název »sudetský« má trojí platnost: zeměpisnou, ideologickou a administrativně-politickou. Ovšem: nelze nahrazovat jednu druhou. Zeměpisný význam, běžný v německých učebnicích již před r. 1918, míní řetěz pohoří od Labe do Slezka, nikoli tedy na př. Krušnohoří, Šumavu a jiné oblasti. Zeměpisná platnost je základem ideologického významu, označujícího české, moravské a slezské Němce vůbec, pokud jejich politickým programem je separace

od Československé republiky. Terminus a quo ideologické platnosti jsou, dle vlastního doznání sudetských předáků, léta dvacátá, kdy dřívější výraz »deutschböhmisch« mizí v terminologii nových konfliktů. Nejmladšího data je platnost administrativně-politická, vzniklá po mnichovské dohodě, kdy značné části — nikoliv celek — održeneho území, jehož zeměpisnou páteří bylo právě sudetské pohoří, utvořily správní území »Gau Sudetenland«. (Vydal-li v těchto dnech bavorský ministr vnitra rozkaz, že název »Sudetenland« považuje za úřední a doporučuje jej pro úřední styk, dokazuje tím jen, že Bavorsko je poslední velmocí, uznávající mnichovskou dohodu.) Co je vlastně sudetská literatura ve vědeckém slova smyslu? Uvažujeme-li o třech odstínech přidavného jména, je to 1) písemnictví vzniklé na území sudetského pohoří, 2) písemnictví, vyjadřující sudetskou ideologii, vzniklou po roce 1918, 3) písemnictví, vzniklé na území t.zv. Sudetengau, nebo 4) písemnictví odsunutých, vzniklé v Německu po roce 1945. Kafka a Werfel zřejmě Sudetákům nenáleží; jako židé a pražští rodáci neměli nejmenší zájem o sudetskou věc a nestali se nikdy občany nějakého sudetského území, kdybychom již chtěli použít anachronické terminologie bavorského min. vnitra.

Pro vědeckého pracovníka je troufalou nehorázností nazvat historický celek německého písemnictví v Čechách a na Moravě písemnictvím sudetským. Vezměme si na příklad Adalberta Stiftra. Narodil se v Horní Plané, asi 300 km od sudetského území, a úřadoval, věrný katolík a c. k. úředník ve Vídni a v Linci. Pokud měl zájem o české věci (o nichž napsal největší historický román německé literatury), díval se na ně se stanoviska katolického universalismu, který zná jen, ve smyslu zakládací listiny Boheimae. Tedy ani stopy po sudetské ideologii. Jakým právem tedy nazývají Stiftra sudetským básníkem?

V Kafkově a Werflově případě přistupuje k tomu problému ještě pikantnější odstín: oficiální kruhy sudetské literatury první republiky se důrazně distancovaly od autorů židovských. Lidé kolem Sudetendeutsche

Monatsblätter a Krařt-Verlagu považovali druhy Werflovy za demokratické kolaboranty, placené českou vládou, poněvadž spolupracovali s Laurinem v Prager Presse. Byla to prostě literatura velkoměstská, civilizační, evropská, v protikladu k sudetské rustikálnosti, úzkému regionalismu, šovinismu. Znalec poměrů první republiky ví dobře, jaký rozdíl byl mezi Werfelem a Watzlikem, Kafkou a Strobmem, Brodem a Hohlbauem. Ovšem, časy se mění, sudetský tisk dnes objevil, že Werfel a Kafka jsou autory světovými a že by sloužilo sudetské věci v zahraničí, anektovat tato slavná jména pro vlastní záměry. A tak se dnes leckdo dovolává Kafky co by sudetského velikána a chytře si myslí, že velkou ryzost jeho díla zneužije pro očištění pošramocené sudetské firmy.

Pitt

O DRUHÉM ZMATENÍ JAZYKŮ. Prvotním posláním jazyka je vyjadřování myšlenek, v nejvladnějším smyslu možné pouze u lidí, mluvících upřímně a s poctivými úmysly. To současně předpokládá naprostou důvěru v toho, kdo poslouchá a je tedy zpravidla nutné být s ním v přímém kontaktu; což je vyloučeno na př. při rozhlasovém projevu. Osobní kontakt je nahrazen prázdňem, oživovaným pouze představou posluchačů. Tato nutně nedokonalá představa vyvolává určitou nejistotu, deformující myšlení do té míry, že to nemůže zůstat bez vlivu na posluchače.

Slova, kterými jsou myšlenky vyjádřeny, mají být srozumitelná každému kdo naslouchá a jejich hodnota úzce souvisí s asociacemi v mysli posluchače a reakcemi jeho podvědomí. Rozšíření žádoucích »asociací« je přímo závislé na technických prostředcích; a stálým opakováním se v mysli poslouchajícího neoddělitelně spojí určité myšlenky s určitým způsobem jejich vyjádření.

Rozhlas má tedy více než kterýkoliv jiný prostředek možnost rozšiřovat myšlenky, zjednodušené do té míry, že jsou každému přístupné a vyjádřené v osobitěm, pouze jemu vlastním jazyku. Zde spočívá jeho hodnota a význam jako prostředku propagandy.

Propaganda vyžaduje naprosto speciální slovník; jestliže neexistuje, vytvoří jej a používá ho ke své vlastní interpretaci všech aspektů života. A rozhlas je nejmocnějším prostředkem, který má k dispozici pro své uplatnění a pro uskutečnění svého úkolu »přesvědčovat«.

Nejnápadnějším příkladem propagandy která se úspěšně prosadila specifickou interpretací života prostřednictvím jazyka je propaganda komunistická. Je možno říci, že komunismus — tím, že adoptoval jazyk k svým účelům — vytvořit jediný prostředek interpretace života v oblasti své filosofie. Jazyk, takto zasvěcený speciálnímu účelu, si napřed vytvoří technický slovník, podobný tomu, jakého používá věda nebo náboženství. Ale postupně jak proniká do oblasti myšlení a jak se jeho vliv stává podvědomým, stává se nezávislým na politické filosofii, odkud pochází. Postupně si tvoří svůj způsob interpretace myšlení, který vyvolává, jako všechny ostatní jazyky, své vlastní asociace.

Tento zvláštní jazyk splňuje současně své poslání ve vztahu k jiným jazykům. Je třeba, aby se jich zmocnil pro své účely, aby každý přetvořil na prostředek vyjadřování své filosofie. Tímto asimilačním procesem nejen že dokáže vnutit svůj způsob myšlení těm, kteří jsou jím ovlivněni, ale umožňuje jim dorozumět se vzájemně mezi sebou, díky speciálnímu slovníku, který se stává jakýmsi světovým esperantem.

Marxismus, který je výrazem přesně determinované filosofie, dává často slovům, jichž se zmocnil, hodnotu zcela odlišnou od jejich původního významu. Doklady toho se přímo vnučují. Na příklad u termínu »lidová demokracie« je možné jasně konstatovat, že komunistická koncepce demokracie a t. zv. koncepce západní jsou vybudovány na základech vyslovené protichůdných. Stejně není třeba dokazovat, že pojem »lidový« nemá nic společného se skutečnou »vůlí lidu«.

Záměrně nepřesné používání jazyka vede ke katastrofálnímu zjednodušení myšlení, a toto zplodění je zradou jazyka, kdysi tak bohatého, který je dnes omezen na vý-

raz jediné filosofie. Z této nepoctivé deformace nutně vyplývají zhoubné důsledky pro vývoj lidského intelektu — neboť pro všechny není možné vědomé žít ve stálé přítomnosti zrady: je to zejména pronikavé omezení soudnosti, způsobené postupným omezením na jedinou životní filosofii, bez možnosti svobodné konfrontace s jiným pojetím života. Nejen že všechny styky s cizinou jsou přerušeny, přistupuje se k systematickému ničení literární minulosti, pokud není přízpusobitelná požadavkům nové ideologie. Odbourávání minulosti umožňuje pronikavý obrát myšlení, umožňuje jednat, jako by jisté události neexistovaly, jako by jistá slova nebyla vyslovena.

Tento postup je takřka automatický. Jakékoliv svobodné užívání jazyka k vyjádření originální myšlenky je znemožňováno, směrem k minulosti — která takřka neexistuje mimo svou podle potřeby překroucenou podobu — stejně jako se zaměřením na budoucnost. Nebude to už minulost, která vývojově odůvodňuje přítomnost, ale naopak soudobé požadavky jí vnutí formu, odpovídající jejím potřebám. Současný rozhlas a tisk na území Československa svědčí o tom, že tento postup byl už důkladně zahájen.

Z toho vyplývá, že svět, rozdělený na dvě části, který neměl jinou možnost postupování a konfrontace ideí než jazyk, je před slepou uličkou. Jeden z protagonistů, komunismus, usiluje o znehodnocení, ne-li přímo o zničení jediného prostředku dorozumění. Každá politická reportáž, a dokonce každá zpráva působí dojemem, že existují dva naprosto různorodé světy, hluboce nepřátelské a vzájemně se osočující už bez možnosti se domluvit, neboť neexistuje prostředek k překlenutí propasti, která je odděluje.

D.J.

Tato poznámka je překladem. Autorem je anglický čtenář Skutečnosti, jeden z mála Angličanů, který rozumí česky a zajímá se systematicky o naše problémy.

Redakce

ČS. VYSOKÉ ŠKOLY na konci zimního semestru 1949-50. I přes prověrky a různé

individuální čistky zůstávají čs. vysoké školy stále místem, kde učení všech učení — dialektický materialismus se svými politickými důsledky — nezapustilo patřičné kořeny. Ještě stále se i s oficiálních míst pohlíží na vysokoškoláky jako na méně devotní a důvěryhodnou složku komunistické společnosti.

Politická změna se samozřejmě ostřeji projevila na universitě než na technice. Fakulty, které nemohou opomenout skutečnost (myslím fakultu bohosloveckou, filosofii a práva) jsou postiženy nejvíce. Na technice a lékařské fakultě (kromě dogmaticky hlášeného učení Mičurina a Lysenkova) jde více o formální, vnějšíkovou představu, doplněnou vnitřním aparátem komunistického fakultního spolku. Materiál přednášek se podstatně nezměnil. Mnoho naděje kladou komunisté do své mateřské fakulty VŠPHV (vysoká škola politických a hospodářských věd). Tato v říjnu 1949 nově utvořená fakulta zahrnuje v sobě bývalou vysokou obchodní a politickou fakultu; základní školení trvá dva roky a pak nastává specialisace na směr politický (diplomatický), žurnalistický a obchodní. Posluchači jsou vesměs nematuranti, dělníci, kteří absolvovali během několika měsíců látku střední školy a nedostatky vzdělání a inteligence nahrazují politickou vyspělostí (v komunistické terminologii). Všichni posluchači jsou soustředěni v největší pražské koleji a fakulta má charakter internátu. Vedoucí osobností fakulty je známý marxistický kritik Dr. Ladislav Štoll. Někteří »schopnější« přednášejí na druhých fakultách povinnou přednášku z marxismu, nebo, jak se oficiálně říká, ze společenských nauk (»Občanská výchova«, »Otázky teorie národa a státu« a podobně znějící názvy těchto přednášek). Úspěšné kolokvování těchto přednášek je podmínkou k zápisu do dalšího semestru.

Nejmarkantnější změnou je nová organizace studia, týkající se všech fakult. Spočívá v povinné účasti posluchače v kroužcích; kroužek tvoří dvacet studentů, vědných starším studentem-soudruhem. Touto formou se tvoří semináře, kde se povinně diskutuje o přednáškách a kde se studenti

připravují na zkoušky. Kroužek jezdí na brigády a zúčastňuje se výstavby republiky. Studium se tím ulehčuje, jednotlivci nemusí tolik přemýšlet, pomalu a záměrně se stává »nalejvákem«. Takto přemisťují funkci vysokých škol z hlediska vlastní metody, získávání vědomostí, rozhledu a vědeckého růstu a tvoření v pouhou instituci, kde se předkládají slova k věření a mentorování. Tímto zásahem produkují vysoké školy nesamostatně myslící lidi, náramně schopné provádět rozkazy nadřízených.

Starší studenti, t. j. ti, kteří zapisovali do r. 1948, studují ještě bez reformy a do- stávají se do závěrečného stádia studia. Stahují se z veřejného života, pokud je to možné, a vyhýbají se vysokoškolskému prostředí, kde ztráta svobody se pocituje nejvíce. Ovšem moc klidu se jim dlouho nepoprává; tak na př. pražská filosofická fakulta se zbavila těchto komunismu nepříteli přátelsky nakloněných radikálním způsobem: razila heslo. »Pohraničí potřebuje učitele«. Brzy dostali všichni absolventi a posluchači 8. semestru výzvu, aby se všichni dobrovolně přihlásili k nastoupení učitelské služby v pohraničí. Tomu, kdo se dobrovolně nepřihlásí, nebude uznán semestr a nebude připuštěn ke zkouškám. Posl. 5. - 7. semestru dostali mírnější výzvu. A když se postižení rozjeli do pohraničí, narazili na nepochopení příslušných orgánů, které otázkou »co s vámi budeme tady dělat« dávali najevo překvapení nad akcí fakulty. Rovněž medicí jsou delegováni do pohraničních nemocnic. Kdo chce začít se zaměstnáním v Praze, musí nejdříve na 6 měsíců do dolů. — Právnická fakulta pod pečlivým vedením prof. Turečka dostává zdatné pomocníky ve zvláště školených soudcích z lidu, kteří se stanou za 9 měsíců (někdy i dříve) hotovými právníky a v praxi předčí svou horlivostí vysokoškolské kolegy.

trs

PŘÍPAD MATTHIESSON. Skokem s okna skončil svůj život dne 1. dubna 1950 osmačtyřicetiletý profesor americké literatury na Harvardské universitě, Otto F. Matthiesson, vydavatel díla Henry Jamese a Her-

mana Melvilla, světová autorita v oboru americké literatury 19. století.

Matthiesson, který byl v minulém roce vyšetřován Massachusetts Legislature pro aktivní podporu kryptokomunistických organizací, zanechal na svém psacím stole posláni, končící větou: »Jsem křesťan a socialista a pevně věřím v mezinárodní mír«.

Zemřelý učil na filosofické fakultě Karlovy university v osudových letech 1947 - 1948, aniž by jeho názory nebo jednání prozrazovaly víc než snahu literáta o sloučení neslučitelných rozporů. Studentům byl znám spíše ze společenských podniků, kam ho hodně zvali, aniž většina mladých vědátorů uznala za nutné, poučit se o díle Jamesově nebo Melvillově v jeho semináři.

Tragedie prof. Matthiessona je tragedií fellow-travellerů. Ať už byl přímý důvod sebevraždy jakýkoliv, rysuje se nám v pozadí smrtelné zoufalství liberálního odborníka, domnívajícího se, že pakt s ďáblem povede do ráje.

Jeho smrt je varovným symbolem všem fellow-travellerům, nejen anglosaským, i těm našim doma na fakultách, kteří si stále ještě vědomě zatajují, že charakter byl a bude základní a nejvyšší kvalifikací filosofů.

P. D.

POŠTATNENIE — PRE A PROTI. Obraciam sa na Vás v predpoklade, že súhlasíte s našim tvrdením, že poštatnenie je jedným z najdôležitejších a súčasne i najspornejších problémov, pred akými stojíme. Predpokládame preto tiež, že ste o ňom dostatočne uvažovali. Vývoj od r. 1945 a situácia, v akej sa nachádza naša vlasť dnes dáva nám iste dostatok látky, podnetov a veľa dôvodov k tomu, aby sme o tejto záležitosti premýšľali a plnou zodpovednosťou a starostlivosťou o budúcnosť.

Ak súhlasí i náš tretí predpoklad a to, že ste ochotní dať svoje myšlienky o veci na papier, je tento náš list na správnej adrese. *Skutečnosť*, nezávislá exulantská revue zamienila si usporiadať v jednom z budúcich čísel diskusiu na toto dôležité téma pod názvom »Poštátunenue — pre a proti«.

Táto diskusia bude prvá svojho druhu medzi slobodnými exulantmi; o jej užitočnosti a zaujímavosti vopred nepochybujeme.

Výzvou k debate obraciame sa na všetkých nám dosažiteľných odborníkov, praktikov hospodárstva, od ktorých možno očakávať vážny príspevok. Bude nám preto ctou, ak sa tejto diskusie zúčastníte i Vy Vaším názorom a príspevkom. Prosíme, aby ste tento list považovali za formálne pozvanie.

Pokiaľ ide o obsah, prosíme, aby ste sa cítili úplne neviazanými nie len v tom smere, aké stanovisko zaujmete, (čo je samozrejmé), ale i pokiaľ ide o zdôraznenie zvláštneho, Vám blízkeho zreteľa, ktorý považujete za dôležitý alebo v ktorom máte po ruke vhodný materiál. Boli by sme radi, keby sa debata stala systematickou a rozprestrela sa na všetky dôležité aspekty nacionalizácie (aspekt teoretický, praktický, politický atď.), na porovnanie s inými zemiami, na historické údaje o priebehu a výsledku z r. 1945-48-50, na chyby práve tak

ako na prednosti a zvlášť na aspekt budúcnosti: čo a ako ďalej? reprivatizácia alebo kompromis? atď atď. Je naším tichým prianím, aby sa v tejto diskusii nashromáždilo čo najviac faktov a čísiel.

Po stránke formálnej vyhradzujeme si právo Váš príspevok i celú anketu na stránkach *Skutečnosti* príslušne redakčne upraviť, uviesť, určiť poradie príspevkov, ev. i ich rozsah. Ak by ste v tomto smere mali nejaké zvláštne prianie, prosíme o sdelenie, aby sme ho mohli rešpektovať. Ak by sa shromáždil materiál, dostačujúci kvalitou a kvantitou na samostatnú publikáciu, vyhradzujeme si právo ju vydať a použiť výnosu v prospech nášho časopisu.

Príspevok zašlite, pokiaľ možno behom 1 - 2 mesiacov na adresu podpísaného: *Bad Aibling, IRO Children's Village, US Zone, Germany*

Dr Ján Žák

za hospodárskou redakciou *Skutečnosti*

D O P I S Y

NA NÁMITKU, nemá-li se demokracie bránní, odpověděl mi můj skandinávský novinář: »Demokracie? Co je to vlastně? Všechno je demokracie, jen stupně jsou různé. A jak si představujete, abych podporoval útisk Indonésanů, kolonialitu Francouzů, kliku Čankajškových mandarinů? Dnes, v atomové době, musí dojít k světovému smíření. Mír musí býti zachován a dosazen, ať to stojí co stojí«. Dále v rozhovoru dospěl k právní definici, že ten, kdo má vládu v zemi, reprezentuje zemi před celým světem, ba potvrdil, že by to platilo i pro eventuelní puč v Norsku.

Nevím, co má takové lidi poučit. Snad by potřebovali jasný, přesný »demokratický manifest«, nějakou protikomunistickou »Atlantickou chartu«, přicházející ze skutečně demokratických míst, jak vládních, tak intelektuálních, povýšenou nad všechny zákony a sledovanou skutečným plněním a jasným stanoviskem. Ale nevěřím, že by při

tom mohli evropští emigranti hrát iniciativní roli, aspoň ne veřejně. A snad by i psychologicky víc získali, kdyby se k ní po jejím vzniku připojili. Vidím naši roli v tom povzbuzovat »intelektuálně« západní svět k takovým myšlenkovým pochodům. Ale lze získat zdejší veřejnost tím, co lehko považují za pouhou »intelektuálnost«?

A tu přicházím k tomu, co jsem měl původně na mysli. Myslím, že jsem si všiml, že víc než »akademické« debaty platí pro širokou západní veřejnost — a tu je nutno získat současně s politickými i duchovními vůdci — konkrétní ukázky toho, jak komunismus pozměňuje život lidí v jejich podstatě, v jejich každidělné minutě, v každém hnutí. Proto myslím, že vedle ideových mutací či mezinárodní revue by mělo naše mezinárodní vydávání věnovat též pozornost doslovným, konkrétním ukázkám degenerace rozumu, k níž je zaoponový člověk nucen vším tiskem i slovem, kterých se mu

dostává (od zbožňování vůdců a vůdčků — zdejší lidé jsou aspoň v jedné věci citliví: velikašské sebesesměšňování — až po povídky týdeníku o zamilovaných brigádnících, kteří si vytkli za cíl, že se nevezmou dokud nedosáhnou 250% na brigádě, až po úvodničky Jana Drdy à la »nestydím se za to, ne; slzy mi kanuly po tvářích, když jsem četl, co údernice M. P. napsala do blahopřejné adresy generalissimovi J. V. Stalini: Slunce mého žití . . .«) . . .

V. J. Norsko

POZDRAV Z KAMERUNU. Afrika je země, kde jsem po prvé za svůj život poznal pocit absolutní spokojenosti a vnitřního štěstí: objev, který v tomto světě rozhodně není k zahoezení. Právě v těchto dnech vyjednávám o místo vedoucího na jedné kávové plantáži (sic!), což je jedno z nejkrásnějších zaměstnání, které jsem měl kdy příležitost poznat (mimo žurnalistiku ovšem). Znamenalo by to pro nás jednak konec emigrace, jednak domov, dům, auta, čas na psaní, na čtení, na přemýšlení a na lov. Není nic krásnějšího a pro nervy, zmožené existenčními starostmi, více uklidňujícího, než chodit s puškou v ruce po savaně nebo po pralese, vyhlížet stáda opic, nejroztodivnějších ptáků, antilop, zahlédnout tu a tam buvola nebo pantera, posedět nad řekou na číhané na krokodily a na hrochy, brouzdat se v tunelech sloních stezek a poslouchat se zatajeným dechem vzdálené řvaní lvů ... Je to ku podivu: vždycky jsem měl o sobě dojem, že nebudu moci žít bez velkoměsta a jeho civilisačního a kulturního komfortu. A teď, uprostřed nejprimitivnějších poměrů, jaké si mnohdy dovedeš představit, se cítím šťasten, jako nikdy předtím. Snad je to ona neuvěřitelná mnohotvárnost přírody, která ti naléhavě připomíná na každém kroku boží přítomnost — nevím. Jisto je jen toto: tady nevíš nic o imperialismu, závislosti, nepřátelství, o chamtivosti a vřavě demagogů — tady se každý snaží být docela obyčejně šťasten a spokojen — toť vše. Zdá se mi, že v tom je vlastně lék pro dnešek: bylo by lépe na světě, kdyby se lidé přestali pachtít za kariérami a mocí a kdy-

by se starali jen o knížky, pitnou vodu a svou rodinu. . . .

Pro dnešek bych vám jen rád sdělil několik námětů, které mi leží v hlavě a jež vzhledem k neexistenci literatury a pramenů nemohu sám prostudovat, ale o nichž si myslím, že by se mohly stát námětem pro studijní kroužky Skutečnosti.

Vzhledem k sensačnímu návrhu Schumannovu (spojení německého uhlí s francouzsko-belgickou ocelí) je nutno znovu podrobně pokračovat v rozboru německé otázky. Myslím, že dosavadní příspěvky jsou dostatečné pro revisi našeho postoje k tomu, co bylo. Nyní by se mělo přikročit ke studiu toho, co dál. Jestliže je, myslím jasně, že problém sjednocené Evropy je vlastně problémem Německa - a subsidiárně jeho poměru k Francii a ke Slovanstvu — vyplývá z toho, že Schumannův návrh chce řešit první a pro západní svět důležitější polovinu problému (mimořádně: zabíjí mnoho much jednou ranou — o to je geniálnější). Druhý logický závěr je ten, že je nyní na nás, jako na svobodných zástupcích a mluvčích Slovanstva, abychom odpověděli na druhou polovinu otázky. Ukazuje se, že jsme my »Skutečnost« měli pravdu, když jsme od začátku říkali, že se postoj čs. exilu vůči německé otázce musí změnit o 180 stupňů: politika »odčinění Bílé Hory« je pohřbena nutností velkorysejší evropské koncepce **pro futuro**. Rada svobodného Československa z této situace určitě nevyvodí žádné důsledky: je na nás, abychom se toho domáhali a abychom podali návrhy sami.

Myslím, že je zřejmé, že nelze utvořit jednotnou Evropu bez převýchovy. Jsem toho názoru, že všechny dosavadní stávkové pokusy postrádají solidní základy. Nemá cenu dělat organizaci, když její členové nechápu její smysl a náplň. Není znakem zralosti, jestliže se tak značné procento západoevropského obyvatelstva v různých anketách vyslovuje pro sjednocenou Evropu, když tak činí jen proto, že si od ní slibuje větší kšefty a dovolenou u moře bez visa. První otázkou, která tudíž musí být řešena, je reorganisace evropského školství po stránce obsahové. Je třeba systematicky

vychovávať »človeka demokratického« — pretože tým se vychová Evropan. Prakticky: zrušiť striktné dosavadné vyučovanie dejepisu, pretože nacionalistický prízvuk (slavné bitvy, hrdinní kráľové, kořist, rozširovanie národných imperií) v lidech od detstvi dusí jakoukoliv možnosť pro rozvinutí náklonnosti k toleranci a universalismu. V dnešním způsobu vyučování dejepisu je příliš mnoho laciné romantiky a bolestinství, stejně jako bohatýrských legend: může generace si už vrozenou aversi k Němcům odnese do hrobu a to je něco, co musí zmizet — jak z Čechů, tak z Francouzů a pod. Dávám hned konkrétní návrh: vyučovat dejepisu z hlediska historicko-právního. Kdo studoval práva jako já, ten ví, co to znamená: učíš se o vývoji organizace společnosti směrem od absolutismu k demokracii, studuješ vývoj právní ochrany slabších proti násilí a rozšíření okruhu nositelů odpovědnosti za správu veřejných věcí. Nadto: protože se všechno učíš podle etap, v jakémisi horizontálním průřezu evropských dějinami podle etap, dostaneš jedinečný přehled o celých dějinách, aniž musíš zatěžovat mozek zbytečnými rekvizitami dat bitev, které jsou naprosto nedůležité. Čili: učíš se znát formální i obsahovou demokracii od jejích dětských krůčků, zápasů — až k »vítězství« — je-li jaké.

Další nutnost: zavést na všech evropských školách jednotné vyučování demokratické občanské výchovy, při čemž za učební látku by sloužily jednak výťahy z děl největších filosoficko - politických autorů, jednak původní osnovy, vypracované za tím účelem nějakou evropskou komisí, složenou z duchovní elity všech národů.

Revise osnov na evropských školách by měla být korunována provedením následujícího námětu: je třeba napravit diskriminaci evropské inteligence ve prospěch pracujících rukama. Může-li najít dělník nebo řemeslník a obchodník uplatnění ve všech státech, je třeba umožnit totéž inteligenci. Jinými slovy: je nutno provést unifikaci univerzitního studia — po stránce obsahové — pro medicínu, přírodní vědy, techniku a právo, tak, aby příslušné diplomy měly vše-

evropskou platnost, aby nebylo nutno nostrifikovat diplomy a aby se otázka praktického uplatnění evropského vzdělance omezila na čistě privátní projev jeho vůle a jazykových schopností. Tento projekt by se měl, myslím, doplnit zřízením asi pěti evropských mezinárodních universit, jejichž všechny diplomy by byly všude platné (tedy na př. i filosofie, dějiny umění a pod.), universit, kde by vyučovali profesori všech národností, pro studující všech národností. Jejich laboratorní úroveň by tím dosáhla nesmírné výše. Představoval bych si takovou universitu (a techniku, samozřejmě, zároveň) v Paříži pro svět románský, v Oxfordu nebo Cambridge pro Anglosasy, v Jeně nebo Bonnu pro Germány, v Praze pro Slovanstvo a v Upsale nebo Oslo pro Seveřany.

Cato

»VI GIR EN DAG« dáme jeden deň, bolo heslo norských študentov v piatok, dňa 28. apríla. Na vysokých školách sa neprednášalo a všetci študenti šli pracovať pre evropských kolegov - uprchlíkov. Túto akciu pripraviť Sväz norského študentstva.

Obyvatelia Osla pomohli pri obstaraní práce, takže každému študentovi sa dostalo príležitosti. Druhy práce boli rozličné, ako napr. čistenie pivníc, umývanie okien a výkladných skříní, sadenie zemiakov, upravenie záhrad atď. Každý študent dostal za túto prácu 10 korún, ktoré odovzdal večer na Univerzitnom námestí. Dlhý zástup študentov, ktorí sa šli z rozličných pracovných miest odovzdať tu potvrdenie od zamestnávateľa zároveň s 10 korunovou bankovkou.

Tohože večera predniesol reprezentant univerzity, univ. prof. Einar Molland reč, v ktorej okrem iného povedal: Su rozličné reakcie na biedu. Niektorí rezignujú a myslia, že sa nevyplatí pomáhať, iní prichádzajú s veľkými slovami od rečníckeho stola, ale vy ste si vyvolili tretie a správne riešenie: praktickú prácu. Nie je tomu tak dávno, čo boli nórski študenti uprchlíkmi a tito by mohli najlepšie povedať, čo znamená pomocná ruka. Európski študent - uprchlíci sú

dnes ešte v horšom postavení, pretože nemôžu očakávať skorý návrat do svojej otčiny. Preto si zasluhujú všetku podporu, aka je v našich silách.»

Potom vystúpili na námestí najznámejší nórski umelcov, ktorí dovŕšili úspech tohto podniku, jedného z najkrajších, k akému dodnes v rámci medzinárodnej utečeneckej pomoci došlo.

Steet - -Oslo

TAKOVÁ JE AUSTRALIE. Sotva vystoupíte z lodí, máte pocit, že konečne vás vítá zem, ktorá vám má dať nový domov. Dostanete sa k práci, začnete vydělávat a pomalu se přizpůsobujete australskému životu a klimatu.

Dostal jste se k železnici či do železáren v Newcastlu, případně jste měl štěstí a zametáte v nemocnici, kde máte celé zaopatření a každý týden svých 7 liber. Nemyslím, že byste se dal strhnout vysokým platem a dobrovolně odešel na cukrovou třtinu do Queenslandu.

Vaši kolegové jsou Australané, jímž se snad také chcete stát. První otázku, kterou vám každý Australan položí: »Do you like Australia?« Ať už si myslíte cokoliv, řekněte právě tak automaticky jako pozdrav: »It's a lovely country — lepší zemi jsem nikdy nepoznal. «Druhou právě tak samozřejmou otázku slyšíte: »Máte dobrý job?« Tu začnete vykládat o své práci, o těžkostech a nespokojenosti u lopaty či smetáku. Nijak těžce to nepůsobí na Australana, odbyde Vás, že po kontraktu se dostanete do svého oboru. Mít dobrý job je jediným životním cílem každého Australana, ostatní epizody v jeho životě jsou opíjení a sázení na koně při dostihách. Dobrý job je tu prakticky každý, díváte-li se jako Australan jen na libry, které vyděláváte. Honba za librou! Australan si chce v mládí tolik našetřit, aby v stáří žil klidně, měl komfortní byt v City a už se věnoval jen koním a pivu, a aby každou neděli si šel zahrát partii »bowls« — koulení dřevěné koule po anglicky urovaném trávníku. Žádný jiný zájem, ani když je otcem, neboť děti se postarají o sebe a stejného cíle

také tak snadno dosáhnou. A horse-racing, dostihy, bude jedno z prvních anglických slov, jež se naučíte. Sobota, stadiony Randwick v Sydney, Flemington v Melbourne jsou v permanenci po celý den a vy se snažíte marně nalézt hudbu v rádiu. Všechny stanice, a je jich tu kolem dvou set, neúnavně reportují každý běh. Zaměstnavatelé výslovně inserují: »No work on Saturday — v sobotu se nepracuje«, aby vůbec nějaké nabídky dostali. Jen takový job je špatný, který vám zamezuje chodit na horse-racing.

Bezstarostnost Australanů přesahuje vše. A přece nám, Evropanům, se zdá, že Austrálie je v nebezpečí. Australský parlament se sice snaží demokratickým způsobem postavit komunistickou stranu mimo zákon a prohlásit ji za ilegální organizaci, ale větší nebezpečí hrozí zvenku, z jihovýchodní Asie a z Indonésie. Britské impérium ztrácí Malajsko, dnes již drží prakticky jen Singapur. Australské vojsko a novozelandská flotila bude vyslána na pomoc. Avšak dá se věřit, že čínská komunistická menšina, vyzbrojená z Číny, získá moc. Revolty ve Spojených státech indonézkých nás znepokojují, především požadavek začlenění Nové Guineje do indonéžského společenství. Pro všechny DP - emigranty je komunistická náhlá rozpínavost směrem k Austrálii velkým překvapením. Nikdo z nás nepočítal, že by tu byla půda víc horká než kdekoli jinde na světě. Obavy z války rostou. Konference zástupců všech dominií a kolonií společenství národů v Sydney rozhodla hledat pomoc ve Spojených státech severoamerických, utvoření Společného paktu a žádat především o vojenskou podporu pro Burmu, Siam, Indočínu, Malajsko a Indonésii, což se již uskutečňuje. Ovšem, jaké budou výsledky?

Tim - Austrálie

LIST, v ktorom značka V. R. kritizovala ultramontánný katolicizmus vo francúzskej Kanade (*Skutečnost*, 3 - 4) nepísal pán Vavro Ryšavý. Shoda iniciálok je celkom náhodná.

Redakcia

DNEŠEK A ZÍTŘEK DEMOKRACIE. Nedávno jsem se hádal s německým universitním profesorem, který se nám Američanům posmíval, že říkáme »konstruktivní kritika«. Každá kritika prý je destruktivní. Ujišťoval jsem ho, že rozhodně není nutné vynadat člověku, se kterým v některých bodech neshodnu, a že je nejen možné, nýbrž žádoucí, aby se kritik snažil objektivně vidět kladné stránky kritizovaného. Chci se o podobný soud pokusit, když se pozastavuji nad článkem pana Františka Bregghy. Řeknu bez rozpaků, že rozhodně měl dobré umysly, když si vyhrnul rukávy a začal psát svůj článek. Řada vět je skutečně skvělá. Vidí jasně nebezpečí demokracie. Také se mi líbil jeho sloh. Jest patrné, že přišel teprve nedávno z Evropy, anebo si dovedl dobře ochránit ulitu své mateřtiny. Nebude se na mne zlobit, když mu vytknu, že rozhodně nebylo třeba utéci se k přehánění, když chtěl posílit svá tvrzení důvody? Což on to sám myslí skutečně vážně, když píše o našem americkém politickém světě, o našich voličích, o názorech našich lidí na zahraniční politiku? Psal humoresku, nebo psal vážný článek pro Skutečnost?

V úvodníku téhož čísla se velebí Masarykova láska k pravdě a nenávisť ke lži. Mohu to jako jeho žák potvrdit. Kdysi se ptal studenta v první lavici, kolik je hodin. Student odpověděl, že čtyři. Masaryk, který zahlédl hodinky, ho ostře napomenul: »Učte se mluvit pravdu. Proč říkáte čtyři, když je za čtyři minuty čtyři?« Pravdomluvnost až na ty čtyři minuty. Masaryk nám nic tak nevytýkal jako přehánění.

Přehánění hraničí se lží a rozhodně se neshoduje s přísnou vědeckou metodou. Můj život má dvě kapitoly. Polovinu svého života jsem prožil v Evropě - druhou v Americe. V Evropě jsem se učil, v Americe jsem učil. Ujišťuji pana Františka Bregghu, že situace v Americe je rozhodně jiná. A proto jako dobrý demokrat by se měl těšit, že se zmýlil. Možná, že pohled s cimbuří Kanady na Spojené státy mu dal obraz, který nám nakreslil, ale skutečnost je jiná. Nerozumím dobře jeho stanovisku. Stalinův svět patrně odmítá - pak tedy zbývá jen americká alternativa. Je-li však Amerika tak ubohá, jak ji líčí,

jsem všichni ztraceni. Pravda je ovšem mnohem optimističtější. Vlast paní Masarykové, kterou její manžel nepřijímal nekriticky, a přece kladně, si zaslouží důkladnějšího posouzení. Pseudovitné »důkazy« nepodepřely tvrzení pana Františka Bregghy. Měně by bývalo více. Tisknu mu v duchu ruku na pozdrav.

Dr. Józsa Novotný

BRAZILIE je zemí diametrálních rozdílů. V centrech velkoměst jako Rio Sao Paulo, Porto Alegre a j. vidíte mrakodrapy o 24 - 30 poschodích a rozvětvenou autodopravu, ale stačí, abyste jeli tramvají půl hodiny, a hledí na vás bídné dřevěné chatrče bez oken a komínů, špina a primitivita. Řekl bych, že pokrok, importovaný z USA, drží krok s dobou, ale způsob života i myšlení a hygiena převážně většiny zdejších lidí ustrnuly na úrovni 18. století. Jste-li emigrantem z Evropy, musíte být nutně buď Němcem nebo Polákem. Po delším pobytu vás už neznervosňuje, že Brazilci si soustavně pletou vaši malou vlast s Jugoslavií.

Celou Brazílii probíhá nyní prudká volební horečka. V říjnu bude volen prezident Spojených států brazilských. Největší naději má ovšem oblíbený Getulio Pôrnelles Vargas, bývalý prezident a diktátor (1930 - 1945), gaúcho, velkostatkář a advokát. Sídli na své fazendě Itú v Rio Grande do Sul a přijímá zde blahosklonné holdy, deputace a návštěvy tlumočící mu oddanost a úctu. Jemu konkuruje pouze Brigadeiro, Eduardo Gomez, velitel brazilského letectva, který má mnohem méně přívrženců.

Nyní je na denním pořádku mistrovství světa v kopané. Mužstva z Evropy jsou přijímána přeplněnými tribunami s chladem a nervositou, kdežto Středo- a Jihoameričané jsou vítáni velmi srdečně. V prvních kolech měla velký úspěch Brazílie, Anglie, Švédsko a Jugoslavie.

Jinak zde stoupají ceny denních potřeb, jako kávy, ovoce, zeleniny, vajec a j. Na USA se pohlíží jako na hospodářského diktátora země, který dolarovými investicemi zabírá police v petroleji, cukru, bavlně, kávě a

SKUTEČNOST

vcelku rozhoduje o všem podle svých zájmů, Není divu, že v takovém rozpoložení myslí se daří salonnímu komunismu, který předstírá, že by dovedl strhnout zlaté okovy.

Svoboda pohybu, mluvení, psaní a čtení

je naprostá, skoro hraničící s anarchií. Snad proto nikdo, tedy ani policie nemá zájem na tom kdo jste, co děláte, jak myslíte a proč jste sem přišel.

F. C. Štěrba, Porto Alegre

SKUTEČNOST - Revue indépendante. Questions littéraires, politiques, économiques et sociales. Paraît tous les mois. Directeur Stanislav Kubát, 9, Bd. Jourdan, Paris 14e, Genève 11 C. p. 393